

nare hoc dictum, q̄ ibi accipiatur æuum prout hic de æuo loquimur: dupliciter poterimus saluare quod dicitur, vt primo dicatur tempus ire ab æuo. i. recedere, & deficere ab æuo: quia tempus est quid fluxibile: æuum autem quid stabile. Secundo vt dicatur tempus ire ab æuo: quia si volumus hoc saluare effectiue, q̄ tempus sit effectus æui: & q̄ ab ipso fluat sicut effectus a causa: dicemus, q̄ tēpus est aliquo modo effectus æui: quia est effectus æuiterni, siue angeli. Nā angelus mouens primum celum causat primū motū, & per consequens causat tempus: quod dicitur esse passio primi motus.

RESOLVTIO DVB.

Mensura æui, & æterni non est eadem: Idq; patet ex ijs, quæ sunt in ipsis: ex earundem conditionibus, ex eo, quod mensurant: & ex ipso nunc.

Ad id autem, quod querebatur, vtrum sit idem æternitas, quod æuum; dici debet, q̄ si cōsideremus vim nominis: idē est æternitas, & æuum, sed æuum magis redolet linguam græcam; æternitas magis latinam. Vel ētm latinam linguam: æuum fm̄ Hugutionem, dictum est ab esse: sic etiā æternitas ab esse potest deriuari: quasi dicat æternitas entis entitas. Vel dicitur æuum a vita. nam & prima mulier vocata fuit Eua: quasi vita, vel mater viuentium. vnde & Aug. lib. 11. to. 3. c. 1. super Gen. ad literam vult, q̄ adducta muliere ad Adam, vocauit eā vitā quoniam esset mater viuentiū. Nostra autē litera habet, q̄ vocata fuit Eua. Si ergo dicatur æuum a vita: æternitas propriē est mensura vitæ. nā Deus & æiterna maximē dñr viuere. Vnde & Proculus vult q̄ æternitas, & tempus sint mensuræ vitæ, & motus: volens q̄ æternitas propriē mensuret vitā, & tempus motū: vt ex. 53. propositione sui libri patet, sic ergo pro eodem potest accipi æuum, & æternitas: quia tñ duplex est æternitas: vna simpliciter, quā mensuratur Deus: alia autem participata, quā mensurantur æiterna: penuria vocabulorum hoc fecit, q̄ æternitas simpliciter vocata sit æternitas: participata autem æternitas non habens aliud vocabulum, vocata est æuū. Sed quicquid sit de nominibus, non refert: sed de rebus curandum est. Videndum est ergo, quomodo mensura æuiternorum quocunque nomine cēseatur, siue dicatur æuum, siue participata æternitas, differat ab æternitate simpliciter. Possumus autem, quātum ad præsens spectat, triplicem venari differentiam inter huiusmodi mensuram, & æternitatem: secundum q̄ quælibet mensura potest tripliciter considerari. Primo secundū se, & secundū suas condiciones. Secundo secundum id, quod mensurat. Tertio secundum ipsum nunc, in quo fundatur ipsa mensura.

Prima via sic patet: nam secundum Dyo. 10. de di. no. proprietates æui est antiquum inuariabile, & totum secundum totum metiri: accipit autem ibi æuum pro æternitate simpliciter. Secundum autem has condiciones, quæ simpliciter & abso.

Alute competunt æternitati simpliciter: possumus dare differentiam inter huiusmodi æternitatem simpliciter, & participatam. Proprietas ergo æternitatis simpliciter est, q̄ sit quid antiquum, quod non incæperit esse: & q̄ ante ipsam nihil potuerit esse: q̄ sit quid inuariabile: quod non possit desinere esse, & post ipsam nihil possit esse: & q̄ totum, totum mensuret: & q̄ nūquam possit huiusmodi mensura deesse. Secundum ergo hæc differt æternitas ab alijs mensuris: non secundum q̄ quidam dicunt, quia æternitas non habet principium, nec finem: æuum autem principium, sed non finem: tempus vero principium & finem. nā quantum ad huiusmodi principium, & finem: æuum & tempus essentiali differentia non differunt, sed dicemus, q̄ æternitas caret principio, & fine. sed tam æuum, quā tempus habent principium, & finem: & secundum hoc poterit esse alia ethimologia huius nominis, æternitas, vt non solum dicatur æternitas, quasi entis entitas: sed dicatur æternitas, vel æternum, quasi extra terminos. quia quod est æternum, est extra terminos. non enim habet terminum ex parte ante, cum careat initio, nec ex parte post, cum careat fine. Dicimus enim quod habere principium, & finem: vel habere aliquid ante ipsum vel post ipsum, potest esse tripliciter: duratione, natura, & possibilitate. Si enim mundus fuisset ab æterno, & si in æternum duraret, haberet aliquid ante ipsum, & post ipsum natura, & possibilitate, sed non duratione. si enim ab æterno fuisset mundus, adhuc natura Deus fuisset ante mundum, sicut causa ante effectum. Si enim ab æterno fuisset pes in puluere: ab æterno fuisse vestigium, quod factum esset a pede, nemo dubitaret, vt Augustinus ait: Et vt supra in quæstionibus de æternitate mundi diximus, esset tunc vestigium coræuum pedi: sed tamen natura pes præcessisset vestigium. Sic si mundus ab æterno fuisset, ipsum tamen factum fore a deo nemo dubitare deberet: esset ergo, hoc posito, mundus coræuus Deo tamen natura Deus præcessisset mundum, sicut faciens factum. Sic & si mundus duraret in æternum, adhuc Deus natura diceretur esse post mundum, secundum quem modum loquitur scriptura: q̄ Deus regnabit in æternum, & ultra. necesse est ergo natura quamlibet creaturam siue sit mensura, siue mensuratum habere principium. i. habere aliquid ante ipsum: & habere finem. i. habere aliquid post ipsum. Sic etiam & possibilitate habet quælibet creatura ante ipsam & post ipsam aliquid: quia & si ab æterno fuisset mūdus, potuisset tñ incipere, sicut incēpit: & hñc aliquid ante ipsum duratione, sicut habuit. sic si in æternum durabit mundus: quia nihil annihilabitur de his quæ sunt in mundo: posset tamē Deus, si vellet, ipsum annihilare, vt duratione haberet aliquid post ipsum. Differt ergo æternitas simpliciter a participata per esse antiquū, i. per non incipere, & per non habere aliquid ante ipsam: nec natura, nec duratione, nec potētia, & differt p̄ esse inuariabile. i. p̄ nunq̄ desinere: & per non habere aliquid post ipsam,

Æternitas entis entitas: & quasi extra terminos dicitur.

Pes in puluere ab æterno indicat vestigiū ab æterno. idē infra. d. 12. q. 2. ar. 4. Idē supra art. 3.

Deus regnabit in æternum, & ultra qd. 19.9.

nec

* Hugutio grammaticus supra et art. 2. citatus.

* Eua ab æuo, quod est vita, dñr. idem Tho. Arg. 11. 2. d. 2. q. 1. art. 3. In litera hebraica habetur Chavaah i. viuificatrix, & vitā præsens. qm̄ est omnium viuētū ex Gen. 3. Homo. n. ois viuens dicitur, cū hñat vitam veget. cum plantis sens. cum Brutis: intell. cū Angelis. sed vide p. pulcra I Georg. probl. 36. To. 1. & To. 5. probl. 133.

nec natura, nec duratione, nec potentia, nulla autem creatura est sic antiqua, vel sic inuariabilis, quia quilibet de necessitate habet ante ipsam, & post ipsam aliquid; & si non duratione, natura tamen, & potentia. Potest autem assignari differentia inter æternitatem, & ævum quantum ad conditionem tertiam; quæ est totum secundum totum metiri. nam non metiri totum simul, potest esse dupliciter: vel quia nihil metitur vel si metitur hoc non est totum secundum totum, sed secundum partem: metiri itaque secundum totum duo importat, & mensurationem, & totalitatem: quod ergo a mensuratione deficit, & quod non mensurat; consequens est, quod non mensuret secundum totum, & quod non deficiat à mensuratione: dum tamen deficiat à totalitate, quia mensurat partem post partem, etiam dicitur non mensurare secundum totum.

Æternitas,
Ævum, Tempus,
quod differt
inter se.

Est ergo triplex mensura. Una, quæ non potest deficere a mensuratione, nec a totalitate, sed semper est mensura totius secundum totum: & huiusmodi est æternitas simpliciter, quæ est mensura ipsius Dei. Alia est mensura, quæ potest deficere a mensuratione, quia potest annihilari, & annihilata nihil mensurabit, tamen si mensurat, non deficit a totalitate: quia est tota simul, & non mensurat nisi secundum totum: & talis est æternitas participata, quæ dicitur ævum. Tertia est mensura, quæ & à mensuratione potest deficere, quia potest non esse, & non mensurare: & a totalitate deficere: quia non mensurat totum secundum totum, sed partem post partem: & huiusmodi mensura est tempus. Prima autem mensura per omnem modum mensurat totum secundum totum: quia semper mensurat, & non potest deficere. Secunda autem mensura non simpliciter mensurat totum secundum totum, quia potest deficere, & per consequens potest non mensurare totum, tamen quia dum est, est tota simul: aliquo modo mensurat totum secundum totum. Tertia autem mensura videlicet tempus: quia nullo modo est totum simul: nullo modo mensurat totum, secundum totum. Vel aliter potest ex hoc assignari differentia inter æternitatem, & mensuras alias. Dicemus enim, quod æternitas, nec est mensura annihilabilis, nec fluxibilis: ævum vero est mensura annihilabilis, sed non fluxibilis: tempus autem est mensura, & annihilabilis, & fluxibilis.

Est triplex.
sed supra ar-
tic. 4. in re-
sol. dub. 4.
ponit etiam
esse accidens
suum.

Visto quo differt æternitas ab ævo, & etiam à tempore, secundum conditiones mensuræ, restat ostendere quomodo differat ex parte ipsius mensurati. Ideo distinguitur ab aliquibus triplex esse. Nam quoddam est, quod nec est variationi coniunctum, nec motui, ut esse diuinum, quod nec in se, nec quantum ad alia variatur. Quoddam vero est, quod est aliquo modo variationi coniunctum, licet in se non sit variabile, & fluxibile: ut esse æternorum, æterna enim licet quantum ad esse non varientur, tamen quantum ad alia sunt pluribus variationibus subiecta. Quoddam autem esse est, quod non solum est variationi coniunctum, sed ipsum in se est variabile, & fluxibile: vel secundum dispositionem, ut esse substantiarum temporalium: vel secundum existentiam, ut esse accidentium, secundum quæ est alteratio, vel

A motus. Secundum ergo istud triplex esse, accipitur triplex mensura: æternitas, ævum, & tempus. Sed accipere diuinam mensuram non ex mensuratis secundum se, sed ex coniunctione, quam habent ad alia: est recedere ab eo, quod est per se. si enim nihil possemus arguere in ipso esse: ex eo, quod est variationi coniunctum; non videretur ratio, quare tali esse deberetur alia mensura, quam illi esse, quod non est variationi coniunctum. quod si ex coniunctione ad variationem aliud resultat in ipso esse, tunc non ex coniunctione, sed ex ipso esse, vel ex eo, quod resultat in ipso esse, accipienda est differentia mensurarum. Dicemus ergo, quod triplex est esse: quoddam per se stans, & inuariabile. quoddam nunc per se stans, nec inuariabile. quoddam medium, quod non est per se stans, est tamen inuariabile, id est non fluxibile.

Est triplex.

B Quartum autem esse, quod esset per se stans, & fluxibile, dare non possumus, quia esse per se stans, est per se, & simplex, & tale non potest esse variationi subiectum. Primum ergo esse est diuinum, & mensuratur æternitate simpliciter. Secundum est esse mobile, ut sunt mobilia. Tertium est esse medium, id est æternorum, & mensuratur ævo, vel æternitate participata, quod esse æternorum licet non sit fluxibile, non est tamen per se stans: quia in essentia est receptum. Tertio modo potest assignari diuinam inter hominum mensuras per comparationem ad ipsum nunc, in quo fundatur ipsa mensura, nam quoddam est mensura, quod tota est in suo nunc, & est idem realiter, quod suum nunc: quoddam, quæ nec est in suo nunc, nec est idem, quod suum nunc: & quoddam est mensura media, quæ est in suo nunc, sed non est idem, quod suum nunc. Quartam autem mensuram dare non possumus, quod sit idem, quod suum nunc, & non sit tota in suo nunc. nam cum quodlibet nunc eo, quod est quid simplex, & indiuisibile, sit totum in seipso, si aliqua mensura esset id, quod suum nunc, de necessitate illa esset tota in suo nunc, sicut suum nunc totum est in se ipso. Prima autem mensura est æternitas simpliciter, quæ cum sit tota simul, tota est in suo nunc: est etiam realiter idem, quod suum nunc. quia cum æternitas mensuret esse diuinum: nunc autem æternitatis mensuret diuinam substantiam; quia idem est Dei substantia cum suo esse: idem est æternitas, quod nunc æternitatis. Secunda autem mensura est ipsum tempus, quod non est totum in suo nunc, quia nihil est de tempore in ipso nunc, & non est idem quod suum nunc. quia sicut non est idem motus, quod mensurat tempus, cum substantia mobili quam mensurat nunc, ita non est ita tempus, quod eius nunc. Tertia autem est mensura media, id est ævum, quod cum sit totum simul, totum est in suo nunc: non tamen est idem, quod suum nunc, quia sicut esse æternorum, quod mensurat ævum, non est idem, quod substantia æterni, quam mensurat nunc æui; ita non est idem realiter ævum, & nunc æui.

Æternitas nunc.

Tempus nunc.

Æui.

RESP. AD ARG. DV B. I A T.

AD primum dicendum, quod Aug. ibi accipit ævum pro æternitate simpliciter, & in multis locis Sancti accipiunt ævum pro æternitate simpliciter. sed nostra quæstio non querit de ævo sic accepto: sed de ævo, ut est æternitas

nitatis participata, quod, ut patuit, differt ab æternitate simpliciter.

Ad secundum dicendum, quod sicut æuum aliquando accipitur pro æternitate simpliciter, ita æternitas aliquando accipitur pro æternitate participata: secundum quem modum loquitur ille Auditor de causis, quod intelligentia parificatur æternitati: & Deus est supra æternitatem. Ex ipso itaque modo loquendi patet, quod non loquitur de æternitate simpliciter: quia nihil est supra huiusmodi æternitatem. Argumentum ergo non concludit, quod æuum, quod est mensura angelorum, sit idem, quod æternitas simpliciter, sed quod sit idem, quod æternitas participata, quod concedimus.

Ad tertium dicendum, quod non est simile de rebus mobilibus, & de rebus immaterialibus. nam omnium materialium, ut communiter ponitur, potest esse una mensura: sed non est sic de rebus immaterialibus. quia Deus, cum sit supra omne genus, non uniuocatur, nec vnitur in aliquo uniuoco cum alijs rebus immaterialibus. Ideo talia non possunt reduci in mensuram unam, nisi in mensuram aliquam uniuersalem, & extra genus: sicut dicimus, quod omnes substantiæ mensurantur una mensura: ita omnia æuiterna reduciuntur in æternitatem simpliciter: tanquam in mensuram simplicissimam, quæ est æuum omnis æui.

Q V Æ S T I O II.

De Cælo Empyreo.

DEINDE queritur de cælo Empyreo, circa quod queritur quatuor. Primo de quidditate eius, quid sit. Secundo de conditionibus eius, quale sit. Tertio de notitia, quæ potest haberi de ipso, utrum possit per rationes humanas cognosci, vel inuestigari. Quarto, & ultimo de causalitate, & influentia eius, utrum aliquid causet, vel influat in hæc inferiora.

A R T I C. I.

An Cælum Empyreum sit corpus. Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 1. par. q. 66. art. 3. Itē 2. sen. d. 2. q. 1. Alber. magn. de quatuor coruīs q. 4. artic. 13. Alex. de Ales d. 2. q. 19. D. Bonau. artic. 1. q. 1. Durandus d. 2. q. 1. Bartho. Sybilla c. 3. Dec. 1. q. 1. & 2.

Primum sic proceditur: videtur, quod cælum Empyreum non sit corpus. Nam cælum Empyreum ponitur esse supra ultimum mobile: sed supra ultimum mobile non est corpus: sed est ibi vita beata, & sempiterna, ut vult Philosophus primo Cæli, & mundi, ergo &c.

Præterea cælum Empyreum est locus contemplationis, sed in contemplatione æuiternorum trā-

scendimus omne corpus. ergo huiusmodi cælum non est locus aliquis corporalis. Quod autem in contemplando, omne corpus transcendamus, patet per August. 4. de Trini. dicentē: Secundum, quod mente aliquod æternum, quantum possumus, capimus; non in hoc mundo sumus.

Præterea, ut probatur in Physicis: Omne corpus mobile, & omne mobile corpus: sed cælū empyreum non ponitur esse mobile: consequens est ergo, quod non sit corpus.

Præterea omne corpus est quid sensibile, saltē sensu visus: cælum empyreum non est quid sensibile: ergo &c.

IN CONTRARIUM est: quia huiusmodi cælum dictum est Empyreum, i. igneum non a calore, sed a splendore, ut Doctores tradunt, & ut Beda ait: sed splendor pertinet ad rem corporalem: ergo &c.

Præterea corporalia mota localiter debent esse in loco corporali: sed ultimum mobile mouetur localiter: ergo est in aliquo loco corporali, quod non esset nisi cælum empyreum esset corpus, nam ultra ultimum mobile est ipsum cælum empyreū.

R E S O L V T I O.

Cælum Empyreum, quod dicitur locus contemplationis, non est corpus necessitate, sed congruitate.

RESPONDEO Dicendum, quod per cælum Empyreum intelligimus locum aliquem, in quo sunt angeli, & ad quem vadunt animæ beatorū. Vtrum autem ad aliquem locum corporalem vadant animæ exute a corpore, Aug. 12. super Gen. ad literā videretur innuere, quod non sit locus aliquis corporalis, ad quem animæ separatæ vadant. Ait enim ibidem de hoc mouens, q. dicens: Si autem queritur, cum animā de corpore exiuerit: utrum ad aliqua corporalia loca feratur: an ad incorporea similia corporalibus: an vero nec ad ipsa, sed ad illud, quod & corporibus, & similitudinibus corporum est excellentius. Hæc ergo quæstio tripartita est, videlicet, quod animæ separatæ beatæ, vel feruntur ad corpora, vel ad similitudines corporum, vel ad aliquid, quod est excellentius tam corpore, quā similitudine corporū. Quā quoniam soluens, vult, quod nihil aliud sit regio, ad quā ferretur animæ, nisi aliquid, ubi bene est animæ. Vnde ait in eodē lib. quod specialis regio, ubi animæ bene est, merito Paradisus dici potest. Sic & in eodem 12. volens determinare de tertio cælo, ad quod feruntur animæ beatæ: ait, quod primum cælū intelligitur generaliter esse corporeum: per secundum autem cælū intelligitur similitudo corporalis, quæ spiritu cernitur: per tertium vero cælum intelligitur, quod sola mēte cōspicitur. Animæ ergo beatæ secundum ipsum ad illud cælū feruntur, quod sola mente cōspicitur: sed ad illud cælū feruntur animæ, in quo sunt angeli, consequens ergo est, quod illi non sunt in cælo corporeo: quia dñr esse in cælo empyreo; vñ, quod huiusmodi cælū quid corporale dici non debeat: immo si volumus cōsiderare verba Aug. in illo 12. non solum animæ beatæ non feruntur ad locū corporalem, sed nec etiam animæ damnatæ.

Aegid. super ij. Sent. P Et

Tomo 3.
c. penul.

6. Phy. T. 6.
32. 48. 4. Me
ta. c. 6.

Animæ ad
quem locū
ferantur. Et
vide Bar. Sy
byllā in pe
regr. q. 22.
primæ De
cadis. q. 7.
s. & cap. 3.
q. 1.

Infernus
non corpo
reus ex mē
te Aug.

Et si dicatur: q̄ animæ damnatæ feruntur ad infernū, vel ad locum inferiorem; videtur ipse soluere, hoc esse metaphoricè dictū, prout in scriptura inferi non in bonam partē accipiuntur. Vnde ait: Nec mihi occurrit inferos alicubi in bono po- fuisse scripturam dumtaxat canonicam. Erit ergo sensus secundum ipsum, q̄ animæ damnatæ dicuntur ferri ad inferos: non quia ferantur ad aliquē locum corporalem, sed quia feruntur ad regionē, ubi male est eis. quę regio non oportet, q̄ sit quid corporale, sed quid spirituale. Et ut hanc sententiam magis approbet: volens fm̄ etymologiam nominis loqui de inferis, ait: Inferi eo, q̄ infra sint, latinè appellantur. Et subdit: Sicut autem secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia graviora, ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora. Et addit ibi dem: In græca lingua origo nominis, quo appellantur inferi, ex eo, q̄ nihil suave habeant, resonare perhibetur. Animæ itaque damnatæ feruntur ad inferiora, i. ad aliquid triste. & animæ beatæ feruntur ad cælum, i. ad aliquid gaudiosum, ubi est omnis suavitas. Non ergo corporaliter sunt talia intelligenda: propter quod cælum empyreū ad quod feruntur animæ beatæ, non videtur esse quid corporale.

Magistri sent. opinio de corporeitate empyrei.

Sed Magister in littera innisus auctoritati Bedæ, & Strabii, innuit cælum empyreum esse quid corporale. Est enim illud cælum vnum de quatuor coënis: quod primum dicitur fuisse creatū. Vnde cum dicitur: q̄ in principio creavit Deus cælum & terram: non intelligitur de firmamēto, ubi sunt sidera, quia illud intelligitur fuisse factū secunda die; sed intelligitur de cælo empyreo, qđ secundum Bedam statim cum fuit factum, mox sanctis Angelis est repletum.

* Cælū duo dicit. & sic Aug. & Magister conciliantur.

* Ut ergo hæc cōtrouersia tollatur de medio: dicamus, q̄ cælum, ad quod feruntur animæ beatæ: vel cælum, in quo sunt angeli dupliciter. Vno modo, ut dicatur huiusmodi cælum illud, quod est ipsa beatitudo angelorum vel animarum: vel illud, sine quo nec angeli nec animæ possunt esse beati, & sic tale cælum nō est quid corporale, sed quid spirituale. Deus enim ipse: vel visio eius: vel dilectio illa summa, quam habebimus in patria: potest dici huiusmodi cælum. Ipse enim Deus est illa regio: in qua optimè est animę, nam ad ipsum facti sumus, & inquietum est cor nostrum: donec requiescamus in ipso: ut vult Augustin. circa principium libri Cōfess. Istud autem est tertium cælū, ad quod * raptus fuit Paulus: ad visionem. s. Dei

Tomo. 1.

* Pauli raptus qđ, sed vide Barro. Sybil. vnde & quo oritur, & quod tripliciter raptus. c. 8. 1. Dec. q. 2. & 3. & vid. Glo. or.

* Infernus duo dicit.

* Dānatorū poena duplex.

apertam, quæ non fit per corpus, neque per similitudinem corporis, sed per ipsam diuinam essentiam. Et sicut cælum, vel regio superior, in qua sunt angeli, vel animæ beatæ, potest nobis dicere qđ spirituale, non corporale, sic & * infernus vel locus inferior, ad quem feruntur animæ damnatæ, potest dicere quid spirituale, non corporale. nan * poena animarum damnatorum est duplex: vna poena dāni: & alia sensus, & prima debet reputari maior, quàm secunda: plus enim debent dolere animæ damnatæ de poena dāni: quia ca-

rent tanto bono: sicut est visio Dei, quàm de poena sensus, ut quia sentiunt sic cruciatum acerbū. feruntur ergo animæ damnatæ ad infernum, i. ad aliquid triste, ut ad penā dāni, vel ad penam sensus. Si ergo per huiusmodi triste intelligatur poena dāni: certum est, q̄ huiusmodi triste est quid spirituale: sed si per huiusmodi triste intelligatur poena sensus: non oportet, q̄ nominer locum corporalem, possunt enim animæ virtute diuina habere huiusmodi penam: absq; eo, q̄ sint in loco illo inferiori, cælū ergo empyreum, i. igneum: in quo sunt angeli Beati: & sine quo Beati esse non possunt: debet dici quid spirituale. Deus enim ipse est huiusmodi cælum. ipse enim est cælum igneum: quia Deus noster ignis consumens est: vel ipse est cælum splēdidum, quia Deus lux est: & tenebræ in eo non sunt illæ.

Hebr. 21. 1. Ioan.

Alio modo potest sumi cælum, qui est locus angelorum beatorum: & qui est locus contemplationis: non secundum necessitatem, sed secundū congruitatem. non enim necessarium est angelos Beatos, vel animas Beatas esse in cælo aliquo corporali. nam & Latroni dictum fuit a Christo, ut Augustinus in eodem. 1. 2. super Gen. recitat: Hodie mecum eris in Paradiso. Fuit enim in illo die * anima illius Latronis beata, & vidit Deum per essentiam: non tamen fuit illo die in cælo illo corporali: & angeli, qui sunt hic inferius ad nostram custodiam deputati, semper vident faciem patris, qui in cælis est. cælum ergo aliquod corporale nō est de necessitate locus contemplationis: est tamē de congruitate. nam sicut animæ beatæ contemplantes Deum sunt excellentiores dignitate: sic dignum est, ut sint in excellentiori loco, ut in cælo corporali: quod est super omnes cēlos: nisi propter aliquam specialem causam sint extra illud cælum: sicut angeli propter custodiam nostram descendunt ad nos huc inferius: Vel animæ etiā beatæ propter aliquam specialem causam possunt retardari: ne statim illud cælum ascendant, vel etiam ibi in illo cælo empyreo existentes: propter aliquam causam possunt huc mitti.

Lucæ. c. Latro i. cecidit per esse sed nō in cælo potali.

Animæ tē mitti extra cē

Cum ergo quæritur, utrum cælum empyreum, quod dicitur esse locus contemplationis: sit quid corporale; dici debet, quod si loquimur de loco contemplationis quantum ad necessitatem, sine quo non potest esse contemplatio: sic cælum, in quo sunt Angeli beati, est ipse Deus: vel ipsa visio aperta Dei, vel summa dilectio eius, siue perfecta fruitio ipsius.

Empyreum beatitudo necessaria sicut corpus cōgrueti vero cē reum.

Sed si loquamur quantum ad congruitatem, sic cælum, quod est locus contemplationis angelorum: dicitur summum cælum corporale: quia prima die fuit creatum cælum, quod vocatur empyreum, idest igneum: non a calore, sed a splendore, & quod dictum est de cælo: quod est locus Beatorum, intelligendum est de inferno: vel de loco inferiori, qui est locus damnatorum, nam si huiusmodi locus dicat illud, sine quo non potest esse damnatio damnatorum: sic huiusmodi locus dicit quid spirituale: & nihil est aliud, nisi quid triste, nihil habens suauitatis, posset

Inferni quātum necessitū est in corpore: tū vero cōgruet corpore

posset enim anima, vel dæmon habere huiusmodi tristitiam virtute diuina, etiam si nullum esset corpus. Sed si per infernum intelligamus locum damnatorum, non quantum ad necessitatem, sed quantum ad congruitatem, sic infernus potest dicere locū terræ inferiorē. nam sicut tota terra est quasi fœx elementorum, sic locus inferior in terra est quasi fœx fœcis. congruum est enim in tam vilissimo loco animas damnatas, & dæmones esse, qui adhærentes vilibus, à Deo dignissimo se auertunt, congruum est ergo spiritus damnatos ibi esse, nisi ex aliqua speciali causa sint extra locum illum, secundum quem modum dicimus, quod dæmones propter exercitiū nostrum sunt nobiscum in hoc aere caliginoso, & animæ damnatæ propter aliquam specialem causam possent esse alibi, quàm in illo loco inferiori. Inter alias congruitates autē, quæ spiritualia sint in corporalibus, hæc est potissima: propter connexionem vniuersi, nam cum sit vnus princeps, s. Deus, congruum est, quod etiam ipse principatus huius principis, idest totum vniuersum sit vnum, & connexum, & quod partes principales eius, scilicet substantia corporalis, cuiusmodi sunt ista corpora, quæ videmus, & quæ sunt in vniuerso: dato quod non videamus illa: & substantia spiritualis cuiusmodi sunt intelligentiæ, quas vñtato nomine vocamus angelos, sint etiam connexæ. Propter quod congruum est, quod ipsæ substantiæ spirituales, i. angeli beati, qui sunt suprema pars vniuersi, sint in supremo corpore, i. in cælo Empyreo. esset enim vniuersum dissutum: si spiritualia, & corporalia non essent coniuncta. Congruum est etiā, quod ibi sint animæ beatæ exutæ à corpore: cum sint spirituales substantiæ, & cum erunt post resurrectionem coniunctæ cum corporibus: congruum erit, quod simul cum corporibus sint ibi in cælo Empyreo: vbi erunt angeli, quia vt vult Aug. 12. de Ci. Dei. c. j. nunc angeli, & homines beati facient vnā ciuitatem Dei: erit enim tunc cælum empyreū vna ciuitas Dei; cuius ciues erunt angeli, & homines beati: & tunc infernus locus ille profundus inferior erit vna ciuitas diaboli, cuius ciues erunt dæmones, & homines damnati.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendū, quod Philosophus non posuit aliquod corpus, nisi mobile: ergo secundum ipsum extra vltimum mobile non est aliquod corpus. i. extra omne corpus non est aliqd corpus. Si ergo aliquid concludit probatio Philosophi cum dicit, quod non est extra cælum, neque locus, neque vacuum, neque tepus, sed est vita sempiterna: hoc solum cōcludit, quia non est extra cælum tale aliquid, i. extra totū vniuersum, vel extra omne corpus, nam & de numero sphaerarum discordauerunt Philosophi: quidam ponentes sphaeras 7. quidam 9. quidam 10. licet in hoc oēs conuenirent, quod non esset sphaera celestis nisi mobilis: non est tamen inconueniens eos errasse, immo errauerunt. quia vltimum mobile est cælum immobile, quod vocamus Empyreum. Ipsi tamen Philosophi nullum cælum immobile posuerunt.

A Ad secundum dicendum, quod cælum Empyreum dicitur locus contemplationis, non quantum ad necessitatem, sed quantum ad congruitatem.

Ad formam autem arguendi, cū dicitur, quod in contemplando transcendimus omne corpus; dici debet, quod contemplantes transcendunt omne corpus. non quia non sunt in corpore, sed quia obiectum contemplationis eorum: & id, quod contemplantur, excellit incomparabiliter omne corpus. sunt enim in aliquo loco corporali, vt in cælo Empyreo angeli contemplantur, sed contemplando transcendunt omne corpus, quia per eorū intellectum, & volūtatē feruntur in Deum, qui est super omne corpus.

B Ad tertium cum dicitur, quod omne corpus est mobile; dici debet, quod in sequenti quæstione de hoc agetur: quomodo cælum Empyreum sit immobile, cum sit corpus.

Ad quartum dicendum, quod cælum Empyreum dicitur non esse sensibile, non quod in se non sit quid visibile. (nam si effemus ibi, videremus ipsum,) sed dicitur non visibile nobis: quia occultatur à nobis.

In Resp. ad vlt. argum. art. 2.

Empyreum quo inuisibile.

ARTIC. II.

An Cælum Empyreum sit immobile. Conclusio est affirmatiua.

C D. Th. sent. 2. d. 2. arti. 2. Et 1. par. q. 66. art. 3. Alber. magn. de quatuor coeuis. q. 4. art. 1. 5. Th. Arg. d. 2. art. 2.

S E C V N D O quæritur de conditionibus illius corporis, quale sit illud corpus. Et primo quæritur de eius immobilitate. Videtur enim, quod nō sit quid immobile. nā magis repugnat, vt videtur, motus spiritui, quàm cuicunque corpori. Sed ipse angelus cum est in vno loco, potest postea esse in alio loco: immo ipsi angeli sunt administratorij spiritus in ministerium missi. Si ergo ipsi angeli de loco mittuntur ad locum, multo magis cælum Empyreum erit mobile secundum locum.

D Præterea, quicquid habet partes distantes: vbi est vna pars, potest postea esse alia: & per consequens omne tale est mobile. sed illud cælū habet partes distantes, cum sit quid quantum, ergo &c.

Præterea: Natura dicit de materia, & de forma, vt vult Philosophus in 2. Physi. Quæcūque ergo habent formam in materia: sunt naturalia, quia habent in se formam materialem, & materiā: de quibus dicitur natura. sed cælum Empyreum hēt formam in materia: cum sit corpus, ergo est quid naturale, & per consequens quid mobile, cum natura sit principium motus, & quietis eius, in quo est per se, & primo, vt in 2. Physi. dicitur.

T. c. 21.

Tex. 6. 9.

Aegid. super ij. Sent. P 2 I N

Dæmones, & damnati cor possint esse alibi, q in inferno.

Beatorum ciuitas.

To. 5. c. 1.

Damnatorū ciuitas.

Lib. 1. celi. T. c. 100. & 2. celi. T. c. 27.

IN CONTRARIUM est quod habetur in littera, ubi dicitur quod huiusmodi corpus est à volubilitate mundi semotum: quod non esset si esset quid volubile, vel mobile.

Dub. I. Lateralis.

*An Cælum Empyreum sit lucidū.
Conclusio est affirmatiua.*

D. Th. 2. sent. d. 2. art. 2. Item quod. 6. art. 19. Th. Arg. d. 2. q. 2.
Barth. feb. c. 3. I. Dec. q. 2.

L T E R I V S autem, quia cōditio huiusmodi corporis non solum ponitur immobilitas, sed etiam luciditas: queritur de luciditate eius. Et vñ, q̄ non sit lucidum: nam causa luciditatis vñ esse spissitudo materiæ: & ideo videmus, q̄ ignis in sua sphaera non lucet: quia non est spissus. Congregatio enim dyaphani vñ facere spissitudinem, vt Philosophi tradunt: vt apparet in crystallo: vbi partes dyaphani congregatę luciditatem quandā generant: sed illud cælum cū sit quid maxime formale & subtile: videtur, q̄ non sit spissum: & per consequens, q̄ non sit lucidum.

Præterea si illud cælum esset lucidum, quia vñdique nos circūdat; semper faceret nobis diem. cum enim sit tantum corpus, si ponatur splendidum: tunc in reddendo lumine esset multo maioris virtutis, quā Sol: & per consequens, vt diximus, semper faceret diem. sed hoc est falsum: ergo illud, ex quo sequitur: videlicet, q̄ sit lucidū.

IN CONTRARIUM est quod habetur in littera; ubi dicitur, q̄ dicitur empyreum non à calore: sed a splendore.

Dub. II. Lateralis.

An Cælum Empyreum sit inuariabile. Conclusio est affirmatiua.

D. Thomas locis supra citatis. Thom. Arg. d. 2. q. 2.

L T E R I V S autem, quia vt dicitur, huiusmodi celi est tertia conditio inuariabilitas: querit, vñ sit inuariabile. Et videtur, q̄ non, quia quicquid est rarefactibile, & condensabile est variabile. Sed illud celi est rarefactibile, & condensabile: quia fiet ibi sonus vocalis: quando enim Sancti erunt ibi cum corpore: dignum erit, q̄ ipsi sancti totum, quod habent, ordinent ad laudem Dei: ipsam ergo linguam corporalem, quam habebunt post resurrectionem, ordinabunt ad laudem Dei: propter quod erit ibi vox, seu sonus vocalis. sed hoc non potest esse nisi in corpore rarefactibili, & condensabili: ergo &c.

* Sancti in patria quō loquentur. & vide D. Th. d. 2. art. 2. Vide Barth. Sib. c. 6. Dec. 3. vbi inq̄r beatos lucuros oibus linguis Dam-natos vero hebreæ, quæ seipens locut⁹ est primos patres: & Deū item. sed vñ de infia in fine. attic. Vide Aeg. diū. Quod. vñ. q. vñ.

A Præterea omne corpus, per quod fit motus, est rarefactibile, & condensabile: aliter esset dare vel vacuū. vel duo corpora in eodem, vñdē & philosophus in li. de Celo, & Mūdo, ait q̄ si stella moueret p se: vel scinderet orbem, vel esset vacuū: vel essent duo corpora in eodem: quia ergo corpora Sanctorum mouebuntur per ipsum cælum empyreum, oportet dare alterū horū trium: sed multo videtur rationabilius, q̄ illud corpus rarefactibile sit, & condensabile, quā quod sit dare vacuum: vel quod sit dare duo corpora in eodē: ergo, &c.

IN CONTRARIUM est quia, vt dicebamus, huiusmodi cælum est a volubilitate mundi semotum. quod non esset si esset rarefactibile, & condensabile.

B Resolutio Articuli II.

Cælum Empyreum est immobile: idque patet specialiter ordine corporum, ex ordine generali, & que ipso fine.

R E S P O N D E O dicendum ad quæstionem primā: quod cælum Empyreum esse immobile, triplici via venari possum⁹.

Primo ex spiritali ordine corporum.

Secundo ex generali ordine, qui requiritur inter agens & patiens.

Tertio ex ipso fine, ad quem factum est. quia ad hoc factum est, vt sit locus contemplationis, & vt sit locus Beatorum.

C Propter primum sciendum, quod videtur, vt in arguendo dicebatur, mirabile: quod ipsi angeli, qui sunt contemplantes, possint moueri de loco ad locum, & ipsum cælum Empyreum, quod est propter contemplantes, nō possit sic moueri. Propter quod sciendum, quod aliter est in corporibus, aliter in spiritibus. nam omnia corpora mobilia dependent ex primo mobili. non autem sic oportet esse in angelis, vt quod operatio vnius angeli secundum hunc ordinem, quem videmus, necessariō dependeat ex operatione alterius: si enim cessaret motus celi: nisi Deus mutaret ordinem vniuersi, secundum hunc ordinem, quem videmus; cessaret motus cuiuslibet corporis. Vñdē in 8. Physicorum dictus est motus celi, quasi vita in entibus, vbi Cōmentator vult, quod ille motus vita sit in rebus mobilibus, quia sicut anima est principium motus in animalibus, & si non esset anima, non mouerentur animalia; ita ille motus est principium motus in mobilibus; & si non esset ille motus, non mouerentur mobilia. propter quod ille motus potest dici vita mobiliū: sicut anima animalium. Ex hoc autem ordine mobiliū corporum, apparere potest quod secundum hunc ordinem, quem videmus, cælum illud debet esse immobile. Arguamus enim ex reuelatione, & ex ordine, quem videmus. Ex reuelatione quidem supponemus, quod supra cælum crystalinum, sine supra cælum aqueum: sit istud cælum Empyreum. Sed cælum aqueum est illud quod Philosophi

Motus celi
vita. 1. c. 1.

Celorum ordo,
& numerus.

Empyreum,
quia est su-
pra primū
mobile, est
immobile.

Philosophi nescientes nominare, vocauerunt ipsum vltimū mobile, quā sic vocatum est, quia semper vniiformiter mouetur, viderūt enim Philosophi sphaeras 7. planetarū moueri diuersis motibus: ideo super 7. sphaeras planetarum posuerunt octauā sphaerā, quā vocamus celū sidereū: vbi videmus tot stellas positas. Rursus, quia videntur illā octauā sphaeram moueri diuersis motibus: posuerūt vltra octauam sphaeram nonum celum, quod nescientes describere, cuius naturā sit, vocauerūt ipsum primum mobile, dicentes, quod ex motu eius dependet omnis alius motus. cum ergo celū Empyreum ponatur supra huiusmodi celum: quia secundum hunc ordinem, quem videmus, nullū est corpus mobile, nisi quod est infra illud nonū celū: celum empyreum, quod est supra, non erit quid mobile. Vñ & Isidorus libro primo de summo homine. c. 6. ait, quod tempus, non ad eas creaturas, quae supra celos sunt, sed ad eas, quae sub celo sunt, dicitur pertinere. Et sicut tempus, quod fundatur in motu noni celi, non pertinet nisi ad creaturas, quae sunt sub illo celo: ita & motus illius celi non habet influentiam, nisi in corpora, quae sunt sub illo celo. si ergo secundum hunc ordinem, quē videmus: nihil est mobile inter corpora nisi ex influenza motus noni celi, celum empyreum, quod est supra nonum celum, & in quod non habet influentiam motus noni celi secundum hunc ordinem, quē videmus, debet esse immobile. Ex ipso ergo ordine corporum, concluditur illud celum esse immobile.

Secunda via ad ostendendum illud celum esse immobile, sumitur ex naturali ordine, qui requiritur inter agens, & patiens. nam secundum August. 9. super Gen. natura id agit interiori motu nobisque occultissimo: cui tamen si Deus subtrahat operationem intimam, qua eam substituit, & fecit, continuū tanquam extincta nulla creatura remanebit. Et 3. lib. eiusdem lib. ait: Mouet itaque occulta potentia Deus, vniuersam creaturam suā, eoque motu illa versata: dum angeli iussa proficiunt, dum circumeunt sidera, dum alternant venti, dum abyssus aquarum lapsibus, & diuersis etiā per aerem conglobationibus agitur, dum vireta pullulant, suaeque semina euoluunt: dum animalia gignuntur, varioque appetitu proprias vitas agunt: dum iniqui iustos exercere permittuntur, explicat secula, quae illi, cum primum condita sunt, tanquam implicita indiderat, quae tamē in suos cursus non explicarentur, si ea ille, qui cōdidit, puidō motu administrare cessaret. Propter quod pater plane ex auctoritate prima, quod si operatio diuina subtraheretur: extincta esset operatio naturae. Et ex auctoritate secunda manifestū est, quod nisi occulta Dei potentia moueret omnem creaturam, nec angeli aliquid operari possent, nec sidera voluerēt, nec esset actio aliqua creaturę. Propter quod diligenter aduertendū est, quod ordo agentis ad patiens innititur ordini, & actioni diuinę: cum enim fuit creatura producta: ex ordine diuino non habuit, quod sic ageret: & sic passa subijcerent agentibus, subiecit enim Deus passa suis agentibus, & in omni actione creaturę Deus subiecit

actiuis passiuæ, ut actio creaturę possit subsistere.

Ex hoc autē ordine possumus arguere immobilitatē celi empyrei: ut dicamus ideo illud esse immobile, quia Deus non subiecit ipsum alicui virtuti alicuius creaturę mouentis. Posset enim illud corpus moueri à Deo: sed non est mobile, nec à seipso: quia nullum corpus seipsum mouere potest, nisi per accidēs, nec ab aliqua creatura, est ergo illud celum immobile, non quod Deus non posset ipsum facere mobile: sed modo, quo dictum est.

Celū Empyreum à Deo solum mō potest moueri.

Tertia via ad hoc idē sumitur ex fine. nā oportet, ut eōiter pōnitur, conditiones illius celi accipere secundum, quod conuenit statui beatorum, quia ad hoc factum est, & quia illi sunt in plena participatione aeternae lucis, & in plena participatione pacis, ideo est illud corpus immobile.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod ut patet per iam dicta, non est simile de angelis, & de corporibus, quia non damus vnum angelum, ex cuius motu dependeant omnes motus aliorū angelorū, sicut damus vnum corpus secundum hunc ordinem, quem videmus: ex cuius motu dependent motus omnium aliorū corporū. Vel possumus dicere, quod ipsis beatis ad aliqd deferuit quod possint moueri de loco ad locum: nam ex hoc ostenduntur esse liberi arbitrij: ut possint esse in hoc loco, vel in illo: secundum quod eis placet. Ostenditur etiam ex hoc beatitudo ipsorum corporū glorificationum, quod sint corpora illa agilia, ut quod statim sint, vbi volet anima, sed in nullo deferuiret beatis nec quantum ad spiritum, nec quantum ad corpus, quod celum empyreum moueretur, & quia propter beatos factum est, ideo dignum est illud celum esse immobile.

*Beatorum corpora glorificata statim erunt, vbi volet anima.

Ad secundum dicendum, quod corpus ratione, qua quātum, est mobile secundum rationem generalem corporis, non enim hoc repugnat illi corpori ratione, qua quantum, quod sit nobile: sed ratione, qua tale quātum, ut quia non est subditum secundum motum alicui virtuti creatę, vel quia non recipit influentiam ex motu noni celi, vel quia sic factum est immobile, quia sic requirit status, & cōditio beatorū. propter quod licet sit corpus quātum, & licet ratione huius non repugnet ei, quod vbi est vna pars possit esse alia, repugnet tamen ei, ut diximus, prout est tale quātum. Vel possumus dicere, ut ab aliquibus dicitur, quod quanto secundum quantum non debetur locus, nec motus secundum locum: propterea mathematica non sunt in loco nisi similitudinariē. nam Mathematicus abstrahit à motu, & à materia. Propter quod dicitur primo de Generatione, quod Mathematicis similiter, i. similitudinariē dandum est habere tactum, & locum.

T. c. 44. 188
4. hys.

Ad tertium dicendum, quod naturale, ut communiter ponitur, vno modo diuiditur contra ens in anima, & sic dicitur naturale, quicquid est aliqd in rerū natura. Alio modo ens naturale diuiditur contra ens diuinum, secundum quem modum distinguitur triplex modus essentialis Philosophiæ, ut patet ex 6. Meta. s. Naturalis, Mathematicus, & Aegid. super 11. Sent. P 3 Diuinus:

T. c. 2.

Divinus: ut dicantur illa naturalia, quæ sunt coniuncta motui secundum esse, & diffinitionem; illa vero dicantur mathematica, quæ sunt coniuncta motui secundum esse, non secundum diffinitionem. Sed illa dicantur divina, quæ sunt abstracta a motu: non solum secundum acceptionem animæ, sed etiam secundum esse, secundum quod modum cælum Empyreum est, quid divinum: quia etiam secundum suum esse est immobile. Cum ergo dicitur, quod natura est principium motus eius, in quo est: intelligendum est de corporibus naturalibus, quæ sunt de consideratione naturalis: secundum quem modum cælum empyreum subterfugit huiusmodi considerationem: cum enim diffinitur natura, quod est principium motus, &c. non potest accipi natura largè prout diffinitur a Boetio in libro de duabus naturis, & una persona Christi: quod est unamquamque rem informans propria differentia, sed oportet, quod magis strictè accipiat natura, secundum quod est de consideratione Philosophi naturalis, qui nunquam abstrahit a motu, sed omnia considerat per comparisonem ad motum: immo forte adhuc magis strictè oportet accipere naturam, quàm de ea consideret Philosophus naturalis: ut dicatur Natura illud, quod determinate est principium motus ad unam differentiam positionis, in talibus enim natura est principium motus, & quietis, secundum quem modum non diffinitur natura, ut est in cælo: quia cælum mouetur ad omnem differentiam positionis: & ibi natura est principium motus, & non quietis, nisi forte in alia significatione acciperemus quietem prout in his, quæ super physicis edidimus, in cælo saluauimus quietem, & motum: cælum ergo empyreum non est sic naturale, quod debeat dici mobile.

Quod vero in præcedenti quod arguebatur: quod omne corpus mobile, & omne mobile corpus: dici debet, quod verum est de corpore naturali. Et si dicatur quod naturalis potest considerare de omni corpore: dici potest quod Philosophus credidit non esse aliquod corpus non subiacens motui: ideo putauit, quod de omni corpore consideraret naturalis, verum quia illud est corpus ultra nonum cælum, & motui non subiectum, non potest dici naturale, & mobile: sed diuinum, & immobile.

RESOLVTIO DV.B. I.

Cælum Empyreum est totum splendidum, & lucidum: lumen tamen à Sole non habet: nec est rarefactibile: nec condensabile.

D. Thom.
1. p. q. 66. ar.
3 ad ult.

Did aut, quod quærebatur: utrū illud corpus sit lucidum, dici dicitur: quod secundum quosdam illud corpus non est lucidum, quod de se radios emittat: sed dicitur lucidum, quia est corpus valde formale: & est de natura lucis: videntur tamen illi duplici motiui moueri ad dicendum, quod illud corpus non est lucidum, quia de se radios emittat. Sed dicitur lucidum, quia est de natura lucis. vñ motiui

est: ne contradicant sensui. vñ enim illis, quod si esset sic lucidum quod emitteret radios: propter abundantiam claritatis eius semper faceret circa nos claritatem magnā: ita quod absentia Solis non posset in nobis noctem causare: quod esset negare sensum. Secundum eorum motiuium est: ne contradicant intellectui: nam istud corpus, quod dicitur Empyreum cælum: cum sit dignius alijs: non debet esse spissius, sed rarius: ut sit formalius, non materialius: & quia si non sit corpus spissum: sequitur quod nullos emittat radios: nam ex spissitudine contingit quod aliquid sit splendidum, id est radiosum. Hoc ergo ordine procedemus in questione proposita: quia primo declarabimus illud cælum esse splendidum, id est radiosum. Secundo soluemus has difficultates prædictas: ostendentes quod hoc ponere nec contradicit sensui, nec intellectui. Propter primum sciendum, quod Philosophi vsque ad hoc deuenerunt, quod essent nouem cæli. 7. desertientes planetis. & 8. quod vocauerunt sidereum, & nonum, quod nesciuerunt cuius conditionis esset: vocauerunt tamen ipsum primum mobile: cum secundum Sactorum sententiam illud nonum cælum sit cælum aqueum: siue cælum crystallinum, propter quod vnus modus exponendi, quod fecit Deus firmamentum, & diuisit aquas, quæ erant supra firmamentum, ab aquis, quæ erant sub firmamento: est quod huiusmodi firmamentum sit cælum sidereum, quod dicitur factum secunda die: & diuisit inter aquas, quæ sunt supra firmamentum, id est inter cælum aqueum, siue inter cælum crystallinum: quod est supra firmamentum, id est supra octauam spheram, siue supra cælum sidereum. quia cælum illud est cælum nonum, id est cælum aqueum, cælum ergo sidereum diuidit inter aquas, id est inter cælum aqueum: quod est supra firmamentum: & aquas, quæ sunt sub firmamento, id est has aquas fluxibiles. Habet autem & aliam expositionem, sed de hoc non sit nobis curæ: sufficiat autem ad præsens scire: quod supra cælum sidereum est cælum aqueum, de quo potest exponi quod dicitur: Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt, domino. Huiusmodi autem cælum aqueum dictum est: non a frigidityte, sed a dyaphaneitate: sicut cælum empyreum, id est igneum dictum est non a calore, sed a splendore. Est enim aqua peruia & frigida: & cælum dicitur aqueum non quia frigidum: sed quia dyaphanum siue peruium: & ignis est calidus & lucidus: & cælum inde dicitur igneum, non quia calidum, sed quia lucidum. sed non oportet sic abstringere ethymologiam vocabuli, nam si cælum crystallinum dicitur aqueum propter dyaphaneitatem: multo est magis dyaphanum, quàm sit aqua: sicut & alii cæli, ubi sunt dyaphani, sunt multo magis transparentes, & peruij, quàm sit aqua: sic & cælum empyreum licet dicatur igneum a splendore, multo magis est splendidum, quàm sit ignis: ita quod si ignis non lucet in sphaera sua: illud tamen lucet in sphaera sua. si ergo cælum empyreum diceretur lucidum: quia esset de natura lucis: non quia esset radiosum; vel quia esset in se spissum, tunc idem esset

Aquæ sunt firmamentum.

Dan. 3

esse sic lucidum, quod esse dyaphanum, & peruium, quod non luceat, nec splendeat. ergo non differret cœlum istud igneum à cœlo aqueo, vel cœlum istud empyreum à cœlo crystallino. Sic ergo distinguimus cœlos. quia omnes isti cœli, quos videmus, sunt partim lucidi, vt vbi est stella: & partim non lucidi, vt vbi est cœlum. cœlum autem aqueum est totum dyaphanum, cœlum autem empyreū est totū lucidum: cōsequens est, q̄ cœlum empyreum sit totum quasi stella, verum tamen tanta est dignitas illius corporis, q̄ licet omnes stellæ, quas videmus, habeant lumen à Sole: illud tamen habet lumen à se, vt ergo distinguamus illud cœlū à cœlo aquæo, qđ est totum dyaphanum: & vt distinguamus ipsum à cœlis planetarū, qui sunt partim dyaphani, & partim lucidi. dicamus, q̄ illud cœlum, nec est totum dyaphanum, nec partim dyaphanum, & partim lucidum, sed est totum lucidum, & totum quasi Sol, & quasi stella. sed vtrum sit lucidum, q̄ non habeat de dyaphaneitate, in sequentibus apparebit.

Hoc viso: volumus soluere difficultates tactas. Et primo, quod hoc ponere nō contradicat sensui. dicemus enim cum Philosopho, q̄ stella est spissior pars sui orbis: sed in ipsa spissitudine sunt gradus, nam aliquando in talibus corporibus est tanta raritas, vt non obsistat visui: aliquando vero est ibi aliqua spissitudo, quæ visui obsistit: non tamen lumen generat, sicut apparet in corpore Lunæ: tota em̄ luna obsistit visui: ita, q̄ quælibet pars nobis cœlat Solem, & quicquid est post lunam: non tamen tota luna lucet: immo sunt in ipsa Luna quædam partes obscuræ, & tenebræ. Vnde autem contingat illa obscuritas, quidā phantastice narrauerūt, q̄ erat vmbra terræ: quidam vero, q̄ erat idolum maris, sed nec hoc nec illud stare potest, nam nec mare nec terra semper se interponit inter solem, & lunā, sed solum hoc contingit inter metas Eclipsis. vt cū sol est in nodo, vt in capite, vel in cauda, vel circa nodum, vt circa caput, & caudam draconis, i. circa sectiones illas, quæ sic nominatę sunt. Rursum si macula illa Lunæ esset vmbra terræ. q̄ si corpus transit per vmbra oportet, q̄ in alia, & alia parte recipiat vmbra. cum luna sit semper in continuo motu: semper in alia, & alia parte haberet maculam, quod videmus falsum. Sic si illa macula esset idolū maris: ita, q̄ luna esset quoddā speculum, in quo resfulgeret idolum, & imago maris: tunc quia moto speculo, apparet in altera parte speculi idolum, & imago. quia luna mouetur continue, consequens esset, quod continue mutaretur huiusmodi macula, quod videmus ad sensum falsum.

Dicamus ergo cum Commen. in li. cæ. & mūdi, quod Luna habet diuersitatē in partibus, & vbi est magis densa, ibi magis resplendet: vbi autem non est ita densa, vt splendorem possit efficere, videtur quandam habere maculam. Maior ergo spissitudo requiritur in his cœlis: ad hoc, q̄ luceant, quā ad hoc, quod visui resistāt. Dice-

Amus ergo, q̄ secus est ī his cœlis, quos videmus, & in cœlo empyreo. nam in his cœlis, quos videmus est quadruplex differentia. aliquando, n. est tanta raritas, quod est ibi dyaphaneitas, & transparentia, q̄ cœlū in illa parte est visui peruium: aliquando vero est ibi aliqualis densitas, q̄ visui obsistit: non tamen est ibi luminositas, sed magis quædam macula, & vmbrositas, vt patet in macula lunæ: aliquando autem est ibi plus de densitate: non, quod luceat, nec quod appareat maculosum, sed aliquid plus participat de splendore, & apparet azurineum: sicut videmus in octaua sphaera, siue in cœlo sidereo, q̄ vbi non apparent stellæ, nisi nubes impediāt: videtur azurineus color. totum ergo cœlum sidereū obsistit visui: sicut tota luna visui obsistit, & diuersitatem habet in partibus illud cœlum, sicut diuersitatem habet in partibus ipsa luna. sicut **B** ergo ipsa luna in aliqua sui parte est lucida, & in aliqua maculosa: sic illud cœlum sidereū in aliquibus suis partibus est lucidum, vbi sunt stellæ. in aliquibus autem videtur azurineum, vt vbi nō sunt stellæ. propter quod apparet, q̄ cœlum illud, vbi est azurineum: plus habet de densitate, quā habet luna, vbi est maculosa. qđ ex hoc colligi potest, quia color illius cœli azurineus, vt apparet ad sensum, plus videtur participare de splendore, quā color lunæ maculosus. & quia vbi plus est de luce, & de splendore, ibi plus est de spissitudine: eo, q̄ stella secundum Philosophum in de cœlo, & mundo est spissior pars sui orbis. consequens est, q̄ cœlum illud, vbi apparet azurineum, sit spissius, quā luna, vbi apparet maculosa. In his ergo cœlis, quos videmus, quod est lucidius, est spissius: cœlum autem empyreum non sic. quia, vt patebit, est splendidum, & aliquid aliter peruium.

C Ex his autem possumus soluere ad superius tacta. nam si luna etiam, vbi apparet maculosa, est ita spissa, q̄ non est peruium, sed obsistit visui: totū illud cœlum, quod dicitur sidereum, est ita spissum, q̄ non est peruium, sed obsistit visui. Dicamus ergo, q̄ cœlum empyreum est lucidum, & splendidum, vt in litera dicit, & vt Beda, & Strabus aiunt: Sed q̄ nos hic inferius non illuminet, hoc est: quia cœlum sidereum, qđ est inter nos, & cœlum empyreum, nobis eclipsat huiusmodi cœlum, & propter sui spissitudinem, & quia obsistit visui, ideo nō permittit, vt fulgor cœli empyrei illuminet illas inferiores partes: non ergo cōtradicit sensui, si ponamus illud cœlum lucidum, & splendidum. quia non contradicit sensui: si corpus spissum, quod obsistit visui: nobis cœlat corpus aliquod luminosum.

Rursum hæc positio nō cōtradicit intellectui, quod erat secundum motuum ponentium corpus illud nec splendere, nec lucere. Nam cū dicitur, q̄ corpus illud est magis formale, & iō minus spissum: & per consequens non lucidum, nec splendidū: dici debet, q̄ in istis cœlis, quos videmus, spissitudo non facit ad indignitatē, sed facit ad dignitatē, in elementis enim spissiora sunt viliora,

Cœlum sidereū mazu-
rineū dē-
sus e. i. q̄
luna, vbi
maculosa.

Lib. 2. t.
com. 42.

Empyreum
lucidū cur
à nobis nō
videatur.

Spissitudo,
seu densi-
tas dicit p-
fectionē in
cœlis: i. ele-
mentis di-
cit imper-
fectionem.

Lib. 2. cœ.
li. t. c. 42.

Lunæ ma-
culæ vnde
secundū fa-
bulas. Hinc
ali. dix. rūt
esse faciem
Chayn, vt
dant in cā
tu Paradisi.

Lib. 2. com.
49.

Lunæ ma-
culæ secu-
dum verita-
tem. idem
isra d. 14.
31. art. 1.

Stella cur
pars forma
lior orbis.

villiora, ut terra, quæ est spissior cæteris elementis: est facies omnium elementorum. Sed in cælestibus partes spissiores sunt digniores. nam stella, quæ est spissior pars sui orbis: est etiam pars dignior. Et si volumus dicere esse formaliora, quæ sunt actiuiora: stella est pars formalior, quia actiuior: immo quia inter formas sensibiles lux videtur tenere primatum: poterit hoc modo stella dici sui orbis pars formalior, quia est pars lucidior, & plus habet de luce.

Quantum autem ad cælum Empyreum dicemus, quod spissiores partes in cælo, sunt digniores: non quia spissiores, sed quia lucidiores. quicquid ergo sit de spissitudine: tamen si volumus cælum Empyreum ponere cæteris cælis dignius, debemus ipsum ponere lucidum, & splendidum, ut dicamus, quod sicut se habet pars ad partem: ita se habet totum ad totum: sicut ergo pars lucida, ut stella, est dignior, quam pars non lucida, siue quam pars dyaphana: sic quod est totum lucidum est dignius, quam quod non est lucidum: totum cælum itaque empyreum, quia est totum lucidum est dignius quolibet alio cælo. non ergo cælum empyreum dicitur esse lucidum, quia sit de natura lucis, quia hoc modo quilibet orbis planetarum est quid lucidum: non enim est alterius naturæ: stella, quam suus orbis. Si ergo stella est de natura lucis, & quilibet pars sui orbis est de natura lucis: non tamen quilibet pars orbis lucet, quia non quilibet pars est illius conditionis, quod possit splendere, & lucere. Non est autem cælum Empyreum splendidum, vel lucidum, quia sit de natura lucis, quia hoc esset esse lucidum secundum quid, nullus enim dicit, quod quilibet pars cæli sit splendida: licet sit eiusdem naturæ cum stella, quæ est splendida. non ergo deberet cælum empyreum dici splendidum: si nec splenderet, nec luceret, sed solum esset de natura lucis. quare si absolute, & simpliciter dicitur in littera, quod illud cælum dicitur igneum à splendore: consequens est, quod actu luceat, & splendeat. Quia igitur illud cælum est dignius cæteris cælis: & quia, quod actu splendet, est dignius, quam quod non splendet: consequens est, quod illud cælum actu splendeat, ut præ cæteris dignitatem obtineat.

Rursus, quia aliqui cælorum sunt partim lucidi, & partim non lucidi, ut omnes isti 8. cæli, quos videmus, aliquod autem cælum est, quod in nulla sui parte est lucidum, ut cælum crystallinum: ideo supra dicebatur, quod ut cælum Empyreum differat ab omnibus alijs cælis, & sit quod dignius eis: nec debet poni partim lucidum, & partim non lucidum: nec totum non lucidum: sed totum lucidum. Tertio, quia habetur in littera absolute, & simpliciter, quod dicitur igneum à splendore: consequens est, quod actu splendeat, & quod sit simpliciter splendidum: non autem, quod sit solum de natura lucis, & quod sit splendidum secundum quid. Est autem diligenter aduertendum, quod totum cælum empyreum est lucidum, & splendidum, & quod est spissius, quam sint orbis planetarum, qui sunt naturæ dyaphani, & non lucet, nec

Cælum empy-
reum quod sit.

A splendent, nec aliquem colorem habere videntur: nec azurineum, sicut videtur habere octaua sphaera in partibus illis: ubi non sint stellæ: nec maculosum, sicut videtur habere Luna in partibus illis, ubi apparet esse macula. sed verum illud cælum empyreum sit ita spissum, quod visui obstat: in sequenti questione patebit: cum quaeretur, utrum per rationes naturales possimus investigare, quale sit illud corpus. nam & crystallus dicitur esse lucidus, & splendidus, & tamen visui non obstat. Dicemus ergo, quod in cælis, ut potest patere ex dictis Philosophorum, & Sanctorum, quia non omnia viderunt Philosophi, sed multa per reuelationem, & Spiritu sancto inspirati superaddiderunt sancti, sunt 7. distinctiones.

Septem distinc-
tiones
cælis.

Prima: quia aliquid est ibi simpliciter spissum, & lucidum: habens à se, & non ab alio corpore, quod luceat, & huiusmodi corpus est solus Sol. Et ideo dicitur Sol quasi solus lucens.

Sol simp-
liciter spis-

B Secunda distinctio, quia aliqua sunt ibi simpliciter peruia, de se non lucentia: licet sint ex natura lucis. & huiusmodi sunt orbis planetarum, qui de se sunt omnino peruii, & transparentes: ideo tales existentes, licet sint de natura lucis, non lucet: sicut & ignis in sphaera sua propter sui raritatem, & dyaphaneitatem: licet sit de natura lucis, non lucet.

* Ignis
sua spha-
ra non luce-
re. 2. C.
li. com. 3.
2. Gen. c.
idem Ali.
Auer. Alg.
zel, & al-
quia si i-
lucet, i-
geret nol-
corp. & p-
liberet i-
sionem si-
larum, & n-
quæ eēt p-
de nos-
seura. 5.
vide Sue-
1. Mer c.
q. 6. & Ae-
dus quo-
5. q. 17. i-
non luce-
igne in s-
sphaera, n-
calctacem
qa non h-
quid calc-
ciat.

Tertia distinctio reperitur in cælis, quia sunt ibi aliqua spissa, non peruia, sed lucentia, & resplendentia: non per lucem, quam habeant à se, sed per eam, quam habent à Sole. & huiusmodi sunt omnes stellæ, siue sint planetæ, siue sint stellæ fixæ.

C Quarta distinctio est, quia ibi est aliud non peruium: siue non dyaphanum, & non lucidum, sed habens colorem maculosum, & huiusmodi sunt omnes partes Lunæ: in quibus est macula. sunt enim omnes illæ partes non transparentes, sed habentes colorem maculosum.

Quinta distinctio est, quia sunt ibi aliqua non lucentia, nec splendentia per aliud: nec omnino dyaphana, vel peruia: nec habentia colorem maculosum, sed habentia colorem azurineum, & huiusmodi sunt omnes partes octauæ sphaeræ, in quibus non sunt stellæ. Et omnes huiusmodi diuersitates, vel distinctiones sunt in istis 8. sphaeris, vel 8. cælis, quos videmus. Et si quaeratur, quæ sit causa omnium istarum diuersitatum: Dicemus, quod raritas, & densitas. nam sphaeræ septem planetarum, quæ sunt omnino dyaphanæ, sunt omnino raræ. Sol enim, qui de se lucet, est valde densus: stellæ siue sint planetæ, siue fixæ, quæ de se non lucent, sed splendent, habentes lumen à Sole: habent plus de densitate, quam alia: excepto Sole: partes Lunæ maculosæ habent maculam ex defectu densitatis: color azurineus in octaua sphaera habet hoc ex defectu densitatis, quia semper stella, vel lucidum: est spissior pars sui orbis. Et ideo color azurineus in octaua sphaera plus habet de densitate, & de spissitudine, quam color maculosus Lunæ, quia plus accedit ad luciditatem.

Post istas autem quinque distinctiones, & differ-
rentias

rentias luciditatis in istis 8. cœlis, quos videmus sunt duæ differentiæ, vel distinctiones in alijs duobus cœlis, quos non videmus: videlicet in cœlo aquæo, vel crystallino, quod Philosophi vocauerunt vltimū mobile, de quo dicitur in scriptura: Benedicite aquæ, quæ super cœlos sunt, domino: & in cœlo empyreo. i. in eo sic dicto non calore, sed à splendore. Cœlum enim aqueum, iue crystallinū, siue vltimum mobile: habet distinctionem ab alijs secundum quandam claritatem: habet enim distinctionem ab alijs, & dicitur cœlum aqueum: non à frigiditate, sed à dyaphaneitate. Illa tñ dyaphaneitas magis est à claritate, quàm ab alio, & ideo dicitur crystallinū propter claritatem. quia aqua multa fit obscura, sed illud cœlum cum sit tantum propter magnam claritatem, quasi crystallinum: non est obscurum, sed dyaphanū, & peruium, siue transparent. Cœlum vero empyreum, quod dicitur igneum non à calore, sed à splendore, habet septimam differentiam, & distinctionem ad omnes alios cœlos. Nam oportet cœlum illud esse tale, quod resplendeat, quia hoc dicunt omnes Sancti loquentes de hac materia: & oportet, ipsum ponere esse tale, quod aliquo modo trāspareat. nam, quia maxima erit recreatio Sanctorum, quod videbunt se ad inuicē etiam corporaliter; oportet illud cœlum ponere esse tale, quod Beati possint ibi mutuō se videre, ut ex hoc beati speciale gaudium accipiant: & ideo quia cœlum illud dicitur igneum, cum Philosophus distinguat, quod est triplex ignis: videlicet ignis lux: prout ignis est in sphaera sua: qui dicitur ignis lux, quia est de natura lucis: tamen nec lucet, nec splendet propter claritatem suam. Secundo dicitur ignis, qui est ignis carbo: qui habet esse in materia densa, & cōpacta. Tertio dicitur ignis flamma: qui splendet prę omnibus alijs, & est aliquo modo clarus. quia si aliquid valde lucidum esset in flamma, posset ibi apparere. Sic ergo imaginabimur, quod totum cœlum empyreum non ratione caloris, sed ratione splendoris est quasi quædam flamma. ibi ergo post resurrectionem corpora Sanctorum existentia, quæ lucebunt sicut Sol, non sicut Sol nunc, sed sicut Sol tunc, qui erit in luciditate septuplus. quia tunc lux solis erit sicut lux 7. dierum; erunt in illo cœlo empyreo, vel in illa flamma, quasi quædam gemmæ splendidissimæ longè splendidiore, quàm sit illud cœlum empyreum, vel illa flamma, ut ex hoc beata corpora videant se ibi ad inuicem, & exinde resulter tantū gaudium, & tanta delectatio, ut secundum illud genus visionis maior cogitari non possit.

RESP. AD ARG. DV B. II.

Ad primum dicendum, quod solutum est per iam dicta: nam illud corpus debet poni dignius alijs: ideo debet poni illo modo formale, & illo modo subtilius, quod sit alijs dignius: non autem, quod sit indignius: ideo debet poni splendidum: non autem non splendidū. Ad secundum etiam patet solutio per iam di-

Acta, quia, & si illud cœlum actu, splendet, non tamen hic inferius nos illuminat, nec facit nobis diem. quia, lumen illud, ut patuit, nobis cœlat cœlū sidereū, siue octaua sphaera, quod aliquo modo, ut patuit, est tota spissa, & non oculis nostris peruiā.

Empyreus
lumen est
à nobis non
cernatur.

RESOLVTIO DV B. II.

Necessitas eorum, quæ ponuntur in Cælo, nullam prorsus condensationem, nec rarefactionem ibi admittit, cum nullam peregrinam passionem patiatur: Neque id postulat Beatorum locutio, quæ fiet per aerem commaturalem in gutture complatatum: & sonus vocalis per Empyreum, tādquā per organum multiplicabitur, nulla penitus scissura medijs facta.

Did autem, quod quærebatur vtrum illud cœlum sit rarefactibile, & condensabile; Dici debet, quod cum alij cœli sint ab omni peregrina impressione remoti; propter quod nec sunt rarefactibiles nec condensabiles, ut potest haberi ex dictis Philosophi; multo magis istud cœlum, quod est ceteris dignius, est ab omni peregrina impressione remotum: nec rarefactibile, nec condensabile poni debet. Vnde & Iob loquens de cœlis ait: Numquid cum eo fabricatus es cœlos? qui solidissimi sunt, & quasi ære fusi sunt; minus dicit, & plus intelligit. nam licet sit valde solidum, quod est ære fustum; attamen & de eo, quod tale est, posset aliquid amoueri. Sed cœli ita solidi sunt, ut nullo modo scissuram pati valeant. Vnde & Philosophus in de cœlo, & mundo, pro magno inconuenienti habet, quod stella moueatur sine orbe, ne ponatur scissio orbis.

Cœlorum
soliditas ex
cellit omnia
in soliditate.

Lib. 2. c. 26.
46. 47.

Aliqui tamen Doctorum non videntur habere pro inconuenienti, quod illud cœlum sit rarefactibile, & condensabile. Quod dupliciter declarare nituntur. Primo per ea, quæ ponuntur in alijs cœlis. Secundo per ea, quæ debemus ponere in Beatis. Nam aliqui Astronomorum, ut Ptholomæus sentire videtur, semper inter duas sphaeras cælestes, ut possent saluare eorum motum, posuerunt aliquod corpus rarefactibile, & cōdensabile. Quare si inter sphaeras ipsas cælestes ponitur aliquod tale corpus, ergo ponere cœlum empyreum esse tale, videlicet rarefactibile, & condensabile, non videtur inconueniens secundum istos. Item hoc idem videtur esse ponendū per ea, quæ debemus ponere in Beatis. nam dicere, quod beati cum erunt ibi in corpore, non loquantur, videtur absurdum. cum ergo sonus non fiat nisi in corpore rarefactibili, & condensabili, videtur, quod cœlum Empyreum sit rarefactibile, & condensabile: nec hoc est, ut aiunt, ad indignitatem illius corporis. quia hoc habebit, ut est organum beatorum: non est autem modicæ dignitatis esse talium organum.

Opinio
liena.

Hæc autem motiua non sufficienter concludunt intentum. Nā falsum est, quod inter sphaeras cælestes sit aliquod corpus rarefactibile, & conden-

Confutatio.

Ignis triplex, & cur in sphaera sua sit ignis lux, & non luceat.

T. 1. 16

condensabile, nam secundum Philosophum in de cœlo, & mûdo: Corpora sicut se extendunt ad situm, sic se superant dignitate, ut quæ sunt superiora situ, sint excellentiora dignitate, corpus aut rarefactibile, & condensabile, quod est corpus patiens peregrinam impressionem, ponere inter duas sphaeras cœlestes, vel super aliquam sphaeram cœlestem: est omnino ridiculum, ultra enim orbem Lunæ non se extendit sphaera actiuorum, & passiuorum, nec aliquid ultra solis orbem est, quod patiat peregrinam impressionem, dicere autem, quod propter motum sphaerarum oporteat ponere corpus tale, nullam habet apparentiam, nam illæ sphaeræ taliter se contingunt, ut nullum intercipiatur vacuum inter eas, & solidissimæ sunt, ut propter motum nullam peregrinam impressionem patiantur. Irrationale itaque est ponere tale corpus inter huiusmodi sphaeras, quia si aliqua causa est, quare poni debeat tale corpus inter huiusmodi sphaeras, vel hoc erit propter motum, ne sit vacuum, vel propter corpora mobilia, ne lædantur. Ad neutrum autem horum est utile, non enim est utile hoc ponere propter motum: ne sit vacuum, quia motus circularis non requirit medium, nec spatium, & sphaeræ illæ, ut diximus, sic se contingunt, ut nihil vacuitatis sit ponere inter eas, Nec etiam ponendum est tale corpus inter cœlestes sphaeras propter corpora mobilia, ne lædantur, quia, ut diximus, sphaeræ illæ solidissimæ sunt, ut nihil læsionis pati possint. Secundum etiam motuum propter sonum vocalem non concludit, quia dato, quod ibi sit talis vox in patria, non oportet ponere, quod cœlum empyreum sit rarefactibile, nec condensabile. Quia, enim tale cœlum ponitur esse organum beatorum: quanto nobilius potest poni tale organum, saluando ea, quæ saluanda sunt in beatis, tanto nobilius poni debet, & quia absque eo, quod ponamus tale corpus posse scissuram pati, saluare possumus, ut patebit, quod ibi esse valeat sonus vocalis; id irrationale est ponere nobile corpus posse pati peregrinam impressionem, & esse rarefactibile, & condensabile. Quærent ergo isti adhuc dissolui hanc difficultatem, quomodo ibi esse valeat sonus vocalis, sed non concludunt intentum. Sciendum ergo, quosdam sic distinxisse de sono: Sonus alicubi est realiter tantum: alicubi intentionaliter tantum: alicubi intentionaliter, & realiter. In illa enim parte, ut aiunt, aeris, ubi sit, & generatur sonus, est realiter tantum: post partem autem illam, quamdiu sit sonus cum scissura, & motu aeris, est ibi intentionaliter, & realiter: sed postquam multiplicatur sonus sine scissura aeris, est ibi intentionaliter tantum. Non est credibile, quod vox animalis tantum de aere perturbet, & moueat, quantum à remotis auditur, quod sola enim motio labiorum, vel impulsio aeris ad vocalem arteriam tantum de aere à remotis vndique scindat, quantum auditur: nullus sanæ mentis concederet. Propter quod cogimur ponere, quod multiplicet se sonus in aere, ultra quod aer scindatur, vel moueatur, & quia sonus realiter generatur ex scissura aeris, cogimur ponere, quod in aliqua parte aeris sit so-

Sonus an sit in cœlo empyreo. Vide Tull. de somno Scipionis, ubi Platonem esse asserit musicadati in cœlis, et à nobis auditum non posse, & alludit ad Ari. qui dixit, 2. de anima 6. com 123. 3. de anima 7. Excelles sensibile corripit sensum.

nus intentionaliter tantum. Quod ergo ponatur sonus alicubi intentionaliter tantum: alicubi tantum intentionaliter, & realiter, veritatem habet. Sed quod alicubi ponatur realiter tantum, non credimus verum esse. Mouebantur enim hoc ponentes hoc motiuo. nam in aere primo scisso est sonus realiter, ille autem aer ad aerem immediate assistentem dupliciter comparatur, & ut scindens, & ut intentionaliter immutans. Prout ergo aer primo scissus scindit aerem proximum, generatur ibi sonus realiter, sed prout aer primo scissus habet in se sonum realiter, & immutat aerem secundo scissum, fit ibi sonus intentionaliter. Propter quod in aere primo scisso, ut aiunt, est sonus realiter tantum. In aere vero secundo, vel tertio, vel quoties deinde erit scissio, erit sonus realiter, & intentionaliter. In aere autem non scisso, quamdiu se multiplicat ulterius sonus erit sonus intentionaliter tantum. Sed nulla est ratio, quare aer primo scissus habens in se sonum realiter possit facere in aere secundo scisso sonum intentionaliter, & quod aer secundo scissus habens in se sonum realiter, non possit facere in aere primo scisso sonum intentionaliter. semper enim fit Echo, & semper reuertitur sonus, licet non semper sit huiusmodi Echo fortis, ut declaratur in secundo de anima, ut probat Philosophus per ea, quæ fiunt in luce: & ut ibi in scriptis nostris diffusius declarauimus. ergo qua ratione aer primo scissus facit sonum intentionalem in aere secundo scisso: pari ratione reuertitur sonus, & aer secundo scissus, & facit intentionem soni in aere primo scisso. Sed in hoc multum insistere, est extra propositum pergere: sufficiet autem ad propositum scire, quod sonus alicubi est realiter, & intentionaliter: ut ubi sit sonus cum scissura aeris: alicubi est intentionaliter tantum, ut ubi sit sonus sine scissura medij. Secundum ergo hæc dicemus, quod Beati in gutture habebunt aerem connaturalem, & complatum, sicut nos in auribus habemus aerem connaturalem, & complatum, ut declarari habet in secundo de anima. t. 82. Ille ergo aer connaturalis per impulsu factum ad vocalem arteriam, scindetur realiter, & generabitur ibi sonus: ex illo autem sono realiter, per cœlum empyreum multiplicabitur sonus intentionaliter tantum, ut possit ibi esse sonus vocalis, & ut alius alium audire possit. Et ad hoc valet motiuum illud de organo beatorum. erit enim illud cœlum in hoc organum beatorum, ut per ipsam deferantur voces à beatis prolatae. Quod autem hoc possit fieri sine scissura cœli: non est mirabile. nam & sine scissura aeris potest deferri sonus usque ad auditum. est enim sensus susceptius specierum sine materia. sufficit enim, quod sonus in parte illa medij, quæ est iuxta auditum, sit intentionaliter tantum, ad hoc, quod auditus percipiat huiusmodi sonum. Et quia ad esse sonum intentionaliter tantum non requiritur scissura medij, poterit cœlum empyreum in hoc esse organum beatorum, & esse medij deferens similitudinem vocis à beatis prolatae: absque eo, quod cœlum empyreum scissuram aliquam patiat.

Sonus alicubi patitur aere.

T. 80. 1.

Aegidi dicit prius 2. ad 2. 2. 2. 2.

* Beati tria cœlia quod loquitur hunc I. sup. q. 2. & de quod 6. Vide Magn. coquis ar. 4. & fermor 3. Bartilla. c. Dec. 3. Oibus guis.

Empy organum torum a quod

RESP. AD ARG. DVB. II.

AD primum dicendum, quod ut patet per iam dicta, ad hoc, quod in cœlo Empyreo sit sonus vocalis, sufficit, quod aer plantatus, & connaturalis scindatur, & generetur ibi sonus: nō autem oportet, quod ipsum cœlum Empyreū scissuram aliquam patiat.

Bestorum corpora, vide d. 8. q. 2. art. 4.

Glorificatio corporū ad 4. lib. sent. pertinet.

Ad secundum dicendum, quod hoc faciet subtilitas corporis glorificati, corpus enim glorificatum potest esse, & moueri in alio corpore. Mouebuntur enim Beati per cœlū Empyreum, sed propter hoc non erit ibi vacuum, nec scissio cœli, sed erunt corpora glorificata simul cum cœlo Empyreo, sed de hoc tractare pertinet non ad hūc librum, sed ad quartum.

ARTIC. III.

An Cœlum Empyreum esse, humanis rationibus inuestigari possit. Conclusio est negativa.

Th. Arg. d. 2. q. 2. art. 1. Barth. Syb. cap. 3. Dec. 1. q. 1. 2.

ER TIO quæritur de notitia, quæ potest haberi de illo cœlo: utrum possit inuestigari per rationes humanas. Et videtur, quod sic, nam si possumus per rationes humanas inuestigare, quod est longinquius ab intellectu nostro, multo magis inuestigare poterimus, quod est propinquius, sed secundum Philosophum in secundo Metaphy. Intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima in natura, se habet, sicut oculus noctuæ ad lucem diei, igitur ad Deum, qui est manifestissimus in natura, nos se habemus, quasi noctua ad solem, & hoc videtur summè remotum ab intellectu nostro. Sed possumus per rationes naturales inuestigare Deum esse: qui est sic impropportionatus intellectui nostro, multo ergo magis per rationes naturales inuestigare poterimus ea, quæ sunt infra Deum, quæ non sunt nobis sic impropportionata. cœlum itaque Empyreum est nobis sic inuestigabile.

T. com. i.

T. com. 12.

Præterea, nostrū intelligere, vel est phantasia, vel nō est sine phantasia, ut dicitur in primo de anima: Quæcunque ergo possunt habere in imagine nostra idolum, & phantasma, sunt magis nobis intelligibilia, quàm quæ phantasma habere non possunt, sed per rationem naturalem inuestigare possumus substantias separatas, etiam, quæ phantasmate carent, multo ergo magis hoc poterimus de cœlo Empyreo.

Præterea per rationes naturales inuestigare possumus substantias separatas esse, quia habet aliquem effectum in hæc inferiora: sed cœlum empyreum, ut patebit, habet influentiam in ista corporalia, & in ista inferiora, ergo per ratio-

A nes naturales inuestigare possumus huiusmodi cœlum esse.

IN C O N T R A R I V M est, quia quæ per rationes naturales inuestigari possunt, fuerunt à Philosophis sufficienter declarata, & determinata, vel saltem aliquo modo tacta: de cœlo autem Empyreo nullus Philosophorum, non solū non sufficienter determinauit, sed etiam nec aliquid tetigit, quod sit tale quid, per rationes ergo naturales inuestigari non potest.

Dub. Lateralis.

An Cœlum Empyreum, quale sit, humanis rationibus inuestigari possit. Conclusio est affirmatiua.

B

Th. Arg. d. 2. q. 2. art. 2. & vide eisdem Doct. supra citatos.

L T E R I V S autem, supposito, cœlū empyreum esse: dubitatur an possit per rationem inuestigari, quale sit. Et videtur, quod non, quia quale esse præsupponit esse. quod ergo non potest inuestigari, quod sit: non poterit inuestigari, quale sit.

Præterea: ea, quæ sunt remota à sensibus, facilius inuestigantur, quod sint: quàm, quod quid sint, vel qualia sint, ut apparet in substantijs separatis: de quibus statim possumus scire eas esse: non autem quid, vel quales sint. Vnde quid sint, & quales sint, etiam sapientes sapientibus contradicunt: omnes tamen supponunt eas esse: quare si de cœlo empyreo nō possumus inuestigare, quod sit; multo magis non poterimus inuestigare quale sit.

C

IN C O N T R A R I V M est, quia multi Doctorum supponendo cœlum esse: per rationē arguunt quale debeat esse.

Resolutio Artic. 3.

Cœlum Empyreum esse, humana, & necessaria ratione inueniri non potest: sed quidem probabiliter idque ex parte vniuersi: ex parte motus: & ex parte numeri in vniuerso.

R E S P O N D E O dicendum ad q. primam, quod cum quæritur: utrum per rationes inuestigari possit cœlum empyreum esse: dici potest, quod per rationes necessarias hoc inuestigare non possumus: possent tamen ad hoc adduci probabiles rationes. Propter primum sciendum, quod ut declarari habet in lib. Posteriorum: nostra cognitio incipit à sensu, quod ergo nō est in sensu, vel per se, vel per suos effectus: à nobis per necessarias rationes inuestigari non potest. Inuestigamus enim per rationes, esse octo cœlos inferiores, & rationabiliter inuestigamus esse nonū cœlum: aliter tamen, & aliter: natura inuestigamus octo cœlos esse, quia ipsi secundum se sunt in sensu: inuestigamus enim 7. cœlos 7. planetarū esse

D

1. Post.

esse alios ab inuicem, quia videmus illos 7. Planetas non habere omnino eundem motum. Et ideo, quia quilibet planeta in motu discordat ab alio, cum non moueatur stella, nisi motu sui orbis: dicimus cuiuslibet planetæ esse aliū, & aliū orbem. Sic etiam, quia manifestè videmus octauā sphaerā habere aliū motū à motu cuiuslibet planetarū: dicimus sphaerā illā esse aliā ab orbibus planetarum. Ex his ergo, quæ videmus in sensu, vel quæ oēs istæ sphaeræ percipiuntur sensu, & fm se, & in se; ideo multa possumus per rōnē inuestigare de eis. Sed de vltimo mobili nō est sic. ipsum, n. fm se, & in se nullo modo subiacet sensui. Diximus enim in qōne præcedenti, q̄ vltra octauā sphaerā, non extendit se sensus noster. est. n. tota illa octaua sphaera spissa, vt non sit visui peruia, & vltra illam nihil videre possumus, licet non sit in qualibet sui parte æqualiter spissa. nā in aliquibus suis partibus non habet tantam spissitudinem, quod videatur ibi esse lux, sed videtur ibi esse quidā color azurineus: in omnibus tamen partibus habet spissitudinem tantam, q̄ visui obstitit, & q̄ vltra illam non extenditur visus. propter quod cælum nonum, siue vltimum mobile fm se, & in se non subiacet sensui. Tamen fm suos effectus sensui subiacet. nam compertum est per instrumenta astronomica, & per armillas, quod octaua sphaera mouetur diuersis motibus. Et quia omnis difformitas, reducitur ad vniformitatem: & quia vna, & eadem sphaera non posset habere diuersos motus, nisi esset aliqua alia sphaera superior illa, quæ eam giraret, & reuolueret (ex quo compertum est octauam sphaeram moueri diuersis motibus) rationabiliter ponitur, quod sit aliqua alia sphaera super illam eam girans, & reuoluens. Et etiam, quia oēs isti octo celi, quos videmus, mouentur diuersis motibus, vt istam difformitatem ad vniformitatem reducamus: supra omnes istos octo cælos ponimus nonum cælū mobile, quod semper vniformiter circumfertur. Potuerunt ergo Philosophi sufficienter per rationes inuestigare nonū mobile esse: sed quale illud nonum mobile sit: vtrum sit totū dyaphanum, vel totū lucidū, vel partim hoc, & partim illud: sufficienter inuestigare nō potuerūt. Sic ergo dicendū est de nouē cælis: sed de decimo cælo, quod dicimus Empyreū, quia nec ipsum fm se subiacet sensui, nec secundum suos effectus sufficienter sensui est subiectū; ideo per rationes necessarias notitiam habere de ipso non est possibile, sed per rationes probabiles inuestigare ipsum esse, non est inconueniens.

Possumus autē ad hoc rōnes probabiles adducere. Primo ex parte perfectionis, quæ est in vniuerso. Secundo ex parte motus, quem in vniuerso aspiciamus. Tertio ex parte numeri, quem videmus in vniuerso. Propter primum sciendum secundum Philosophum in 7. Physic. quod quando est hoc, & hoc: si reperitur postea vnum sine alio, quod reperitur aliquid, quod sit mouens, & motum. si reperitur postea aliquid, quod sit motum, & non mouens; ad perfectionem vniuersi

requiritur, quod inueniatur aliquid mouens, & non motum. Hac autē demonstratione vsi sunt Philosophi ad probandum esse aliquod mouens immobile, quia, ex quo multa sunt mouentia, & mota: si separatur motum à mouente, quia reperitur aliquid, quod ita est motum, quod non est mouens; probabile est, quod separaretur mouens à moto, & quod sit aliquid ita mouens, quod non sit motū. si etiam reperitur hydromeli, i. aliquid compositum ex aqua, & melle, quia reperiuntur ista coniuncta, & reperitur aliquid horum separatum ab alio; consequens est, quod reperiatur aliud separatum ab illo, vt si reperitur mel separatum ab aqua, consequens est, quod reperiatur aqua separata à melle. Hoc ergo modo arguemus in proposito, vt quia reperitur cælum partim lucidum, & partim non lucidum, sicut sunt omnes isti octo celi, quos videmus; si separaretur vnum ab alio, vt si reperitur aliquid cælum totum nō lucidum: sicut dicitur esse cælum crystallinum, vel vltimum mobile; consequens est, quod separaretur aliud ab illo, vt quod separaretur lucidum à non lucido, & quod inueniatur cælum totum lucidum; cuiusmodi dicimus esse cælum empyreum. Sed ista ratio probabilis est. * nā nisi per aliquid aliud rectificetur huiusmodi regula, ex hac argutione vniuersali non concluditur intentum, sed inuenitur instantia. Nam vniuersaliter loquendo, nō valet: * Si aliqua duo sunt coniuncta, si vnū naturaliter separatur ab alio, q̄ aliud naturaliter separatur ab illo. nam inueniuntur coniuncta substantia, & accidens: & inuenitur substantia, quæ naturaliter est separata ab omni accidente, sicut substantia prima: ipse. s. Deus, in quo nihil est per accidens. tamen naturaliter nō potest inueniri aliquod accidens, quod sit separatum ab omni substantia. Nam si naturaliter esse posset, quod aliquod accidens esset separatum à substantia: illud accidens non esset aptum natum inesse, cum haberet ex natura sua, quod non inesset. quare non esset accidens, sed substantia.

Secūda ratio ad hoc idē sumitur ex parte motus, quem videmus in vniuerso. nam omnis motus videtur fundari super aliquo immobili. motus ergo localis alicuius corporis præsupponit aliquod corpus secundum locum stabile. Vnde Aug. 8. super Gen. ad litteram volens ostendere, quod motus localis innititur alicui stabili secundum locum, ait: Non mouetur digitus, nisi sit fixa palma: sic non mouetur palma, nisi fixo articulo cubiti: nec cubitus, nisi fixo articulo humeri. Discurrens. n. ibi Augustinus per singula ostendit, quod semper motus est ab immobili, & corpus motum præsupponit corpus immobile. vltimum ergo cælum motum præsupponit cælum immobile, hoc est autem cælum empyreū: ideo videtur ex hoc probari tale cælum esse.

Sed hæc ratio licet sit probabilis, non concludit. nam quod mouet, est in loco. sicut ergo aliquid mouetur, sic est in loco. quod ergo mouetur in aliquo, sicut mouentur mota motu recto, est

* Id vide apud Doct. 8. Phys. Lec. 14. vbi dat rectificatio nē huius regulæ.

* Hic Auer. 12. Meta c. 35. In Composito ex duobus, quoru alterū pōt esse se, itē & alterū pōt esse p se, nif compositū sit substantia, & accidens. idem Auer. 8. Phys. c. 37.

T. c. 37. & 41. & 12. Met. c. 35.

est alicubi, sicut contentum in aliquo, vel sicut contentum in loco. sed qd non mouetur in aliquo, sed circa aliquid, non oportet, qd sit in loco tanquam contentum in aliquo, sed tanquam aliquid cōtinens. Et quia hoc modo mouetur cælum, ideo non mouetur tanquam contentum in aliquo, sed tanquam continens aliquid. Ideo dicit *Commen. 4. Physic.* quod cælū est in loco per accidens, ut per centrum. nam quia cælum mouetur circa terram, ideo est in loco, quia continet terram, sed continendo terrā, terra est in loco. ideo benedictū est, quod cælum est in loco, quia centrum est in loco: querimus enim celo locum, non quia sit in aliquo, sed quia est circa aliquid: sicut damus celo localem motū, nō quia moueat in aliquo, sed quia mouetur circa aliqd. Vnde & Philosophus determinās de loco in *4. Physic. t. c. 46.* ait: Terra est in aqua: aqua in aere: aer in igne: ignis in celo: cælū autē non amplius est in loco: accidit enim sphaeræ motū circulariter, qd contineatur, & qd moueatur in aliquo, sed per se est, qd talis sphaera contineatur, & quod moueatur circa aliquid. Ideo posuerūt Philosophi, qd quia quod est per se est vniuersaliter, quod est per accidens, non est vniuersaliter, sed cōuenit nō esse. ideo omnis sphaera celestis mota mouet circa aliquid, & continet aliqd: nō autē omnis talis sphaera mota, mouet in aliquo fm ipsos Philosophos, nec continetur ab aliquo, fm enim eos vltimum mobile a nullo continetur. Potest enim esse, & est vltra vltimū mobile aliquod cælum. Sed qd per rationes necessarias possumus probare sic esse, non est possibile, licet, ut patet, ad hoc habere possumus probabiles rationes. Quod vero dicebatur, quod corpus mobile presupponit corpus stabile, dicerent Philosophi, quod corpus mobile circa aliquid presupponit corpus aliquod stabile, circa quod mouetur: non autem presupponit corpus aliquod stabile, in quo moueatur, & quia cælum mouetur circulariter circa aliquid: ideo dicerent Philosophi, quod sufficit dare stabile, circa quod mouetur: non autem oportet dare cælū aliquod stabile, in quo moueatur. Est itaque dare cælum stabile, in quo mouetur cælum, quod est vltimum mobile, ut patet ex littera; & ex auctoritatibus Doctorum: hoc tamen per rationes necessarias probare non possumus.

Tertia via ad hoc idem sumi potest ex parte ipsius numeri, quem aspiciamus in vniuerso. nam omnis numerus vadit vsque ad denarium: post denariū autem reuertitur numerus, ut postquā sumus ad 10. reiteramus, quod diximus, & dicimus vnum, & duo, & sic de singulis, ut patet ex auctoritate illorum, qui se intromiserunt de numeris, & quia visum est ab aliquibus Philosophis, quod principia rerum sint numeri: ideo rerum principia posuerunt in numero denario, ut patet ex opinione Pythagoræ, secundum quod recitatur in *1. Metaph.* qui posuit 10. genera ex parte bonorum, & 10. ex parte malorum, secundum hunc ergo modum cum sphaeræ celestes habeant rationem causæ, & principij respectu illorum

A inferiorum: videtur 10. tales sphaeras esse ponendas. Sunt ergo 7. sphaeræ planetarum, & 8. sphaera, quæ dicitur cælum sidereum, & nona sphaera, quæ dicitur cælum aqueum, vel crystallinū, quod vocauerunt Philosophi vltimū mobile, & 10. sphaera, quæ dicitur cælum empyreum. Si ergo probabile est, qd ponatur 10. sphaeræ, eo qd numeri vadūt vsque ad 10. probabile est, qd ponatur cælum empyreum, quod est decima sphaera. De istis autem sphaeris celestibus locutus est Philosophus in *1. Metaph.* fm opinionem Pythagoræ: vbi dicitur, qd nouē existentibus manifestis, decimum addiderunt. Sed sic probare cælum empyreum: est procedere per quadam cōia, & probabilia. nam, qd sint 10. sphaeræ sicut vsq; ad denariū vadunt numeri: est quoddam argumentū logicū: non autē est ratio necessaria. Rursus ponēdo etiā 10. sphaeras: nō propter hoc possumus sufficienter habere, qd sit cælum empyreum. nam aliqui dicerent, qd prima sphaera est sphaera actiuorum, & passiuorum: & postea sunt septē sphaeræ septem planetarum, & postea est cælum sidereū, & decima sphaera est vltimum mobile. Et ad hoc magis videtur ire intētio Philosophi, ut de Pythagoricis dicit, qd nouē sphaeris existentibus manifestis, decimā addiderunt. Sed de hoc quot sunt celi fm August. *12. super Gen.* aliqui posuerunt esse celos 7. aliqui 8. aliqui 9. aliqui 10. & sic intelligenda est auctoritas Philosophi, qd sunt nouem sphaeræ manifeste, & qd decima a Pythagoricis fuit addita. Infra tamē, cum disputabitur de operibus sex dierum, de hoc diffusius pertractabitur. nunc autem in tantum dictum sit, quod per rationes necessarias non possumus probare cælum empyreum esse, sed per rationes probabiles, non proprias, sed logicas, & communes, ut per habita manifestum est.

RESP. AD ARG. ARTIC. III.

Ad primum dicendum, quod Deus est improporionatus intellectui nostro in sciendo, quid est: non autē in sciēdo quia est. Vnde Dam. *1. lib. cap. 1.* ait, quod non dereliquit nos Deus cum omnimoda ignorantia sui. Et subdit: Omnibus enim cognitio existendi Deum ab ipso naturaliter menturata est. Et idem eodem lib. *c. 4.* dicit: Quoniam igitur est Deus, manifestum est quid vero: est secundū substantiam, & naturā, incōprehensibile est hoc omnino, & ignotū. Magis ergo est proportionatū intellectui nostro, ut sciamus Deū esse, quā cælum empyreum esse: nam omnis creatura hoc clamat, quod Deus sit: non autem sic manifestē conspicere possumus ex his, quæ videmus in creaturis, cælū empyreū esse. Quod autē omnis creatura clamat Deum auctorem suum: patet per Augustinum *13. de Trin.* dicentē: Neque enim diuinorum librorum tantummodo auctoritas, esse Deum prædicat, sed omnis creatura, quæ nos circumstat: ad quam nos etiam pertinemus: vniuersa ipsarū rerū natura proclamat: Aegid. super *ij. Sent.* Q. mat:

Cœlorū numerus, & nomina.

Cœli 10. ex opinione Pythagoræ.

Decimam sphaeram dixerunt Pythagoræ. i. terrā aduersam.

* Cœlū mouetur p se, nō tamē est in loco per se, qd non mouet motu recto, & mouet totū, quia mouet secundū se totum. Et quiescit oē, quia est se per in eadē distantia a centro. 8. *Physic. t. 76.*

* Cœlū pro vltima sphaera est in loco per accidens, ex *A. uet. c. 43.* & ex *Art. 4. li. Physic. 45.* Itemq; aia est in loco p accidens, esse *Arist. t. c. 43.*

* Cœlū quō sit in loco, lege *Cōst. 4. Physic.* Lect. 8.

Denarius numerus ē numerorū finis.

Pythagoræ p. d. camēta. Cap. 3.

Tomo 3. Cap. 4.

mat : habere se Deum præstantissimum Conditorum .

To. 3. c. 4. Ad secundum dicendum, q̄ non solum Deū esse, sed etiam substantias spirituales esse, sunt magis certi sapientes, quā esse ista corporalia. Vnde August. 12. super Gen. ad litteram circa finem ait : Sapientes autem in his corporalibus visis : quāuis eis potentiora videātur, certiores sunt tamen in illis, quā præter corporis speciem, præter corporis similitudinem intelligendo perspicunt : quāuis ea non valeant ita mēte conspiciere, vt hæc corporalia sensus corporis intueretur. Substantias ergo spirituales esse, magis sunt certi sapientes, quā etiam ista corporalia, quæ videntur, ergo multo magis sunt certi esse illas substantias, quā esse cælum empyreum, quod nō est nobis visibile : tamen si supponamus cælum empyreum esse, magis possumus imaginari quale sit : quia de eo possumus nobis formare idolum, vel phantasma, quā possumus imaginari, quales sint substantiæ separatæ, de quibus phantasma formare non possumus.

Empyreus in fluctu.

Ad tertium dicendum, q̄ si cælum empyreū habet influentiā in hæc corpora, quæ videmus : ille tamē effectus non ita percipi potest à nobis, sicut effectus substantiarum separatarum, qui est motus supercælestium corporum. nam magis per cælum empyreum arguimus influentiā eius, quā econuerso. Ponentes enim cælum empyreum esse, arguimus ipsum habere influentiā, & actionem in huiusmodi corporalia : non ergo valet, q̄ si per rationes naturales inuestigare possumus substantias separatas per suos effectus, q̄ similiter naturalis rationis ductu p̄ effectū illius cæli possumus arguere illud esse : cū potius supponēdo illud cælū esse, arguamus eius effectum.

RESOLVTIO DV B.

Cælum Empyreum quale sit, supposito ipso, inuestigari potest.

Ad id autem, quod secundo quærebatur, vtrum præsupposito, illud cælum esse, possumus inuestigare, quale sit : dici debet, quod supponendo, illud cælum esse propter ipsos beatos, aliquāliter possumus inuestigare de conditionibus eius.

Sed in hoc est diligenter aduertendum, quod quando inuestigationibus nostris concordāt auctoritates Sanctorum, quia Spiritu sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines : tunc possumus inuestigationibus illis firmiter adherere : quando vero inuestigationes nostras non possumus p̄ Sanctorū testimonia confirmare : quantūcūque inuestigationes illæ videantur probabiles : in rebus sic arduis non debemus opiniones nostras pertinaciter asserere : cogitantes, quod anima nostra multum temporis in ignoratiā apponit, & valde de leui decipitur.

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod dignum est omnia à fine denominari, vt di-

Finis omnia de nominat. t. co. 49.

A citur in secundo de anima. Et in secundo Physicorum habet, quod finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem. Si ergo illud factum est propter beatos, oportet, quod sit tale, secundum q̄ conuenit statui Beatorum. Illi autem sunt in plena participatione quietis, lucis, & æternitatis. Propter hoc arguimus cælum illud esse immobile. quia est locus Beatorum, qui sunt in plena participatione quietis. Dicimus etiam illud esse splendidum, quia sunt in plena participatione lucis : dicimus ipsum esse inalterabile, nō rarefactibile, nec condensabile : quia Beati, quorū est locus, sunt in plena participatione impassibilitatis, & æternitatis, secundum q̄ quæstiones præcedentes declarabant. Hæc autem possumus asserere de illo cælo, quia possumus talia per Sanctorum, siue per Doctorum auctoritates confirmare. Nam, vt patet ex littera, cælum illud dicitur igneum à splendore, & vt in textu habetur, est illud cælum à volubilitate mundi secretum, siue remotum. Ex hoc autem debemus, q̄ est quid stabile, & immobile : propter quod consequens est, quod non sit nec rarefactibile, nec condensabile, & quod non possit scindi, quia talia sine motu esse non possunt : scissura enim non potest esse sine locali motu. sic etiam pars alicuius rei condensata aliquo modo mutat locum. quia occupat minorem locum, & pars rarefacta aliquo modo locum mutat. quia occupat maiorem locum. Asserere ergo possumus quale sit illud corpus. quia est splendidum, & habet alias conditiones tactas. sed specificare qualiter sit splendidum, possumus probabiliter ostendere. Sed probabilitates illas, nisi valde certè conspiciamus sic esse, non debemus pertinaciter asserere : certum est enim ex quo illud cælum est splendidum, quod non est omnino dyaphanum, sicut sunt orbes planetarum. quia esse sic dyaphanum, & esse splendidum stare non potest. Credimus enim, q̄ ignis sit multo magis dyaphanus, quā aer, & orbis lune, quā ignis, & sic procedēdo semper orbes planetarum superiores sunt dyaphaniores, vsque ad octauam spheram, quā sensu percipere possumus dyaphanam non esse : Nam si, vt fama, & publica astronomorū opinio clamat, minor stella visu perceptibilis est maior tota terra, quia, quod fama est non est totaliter falsum, possumus huic dicto famoso assentire : potissimè cum, hoc aliqui Sanctorum asserant. Nam cum dicitur in Euangelio, q̄ stellæ cadēt de cælo : exponūt sancti, q̄ stellæ aliquæ tunc de cælo cadent, quia non apparebūt : non autem, q̄ cadant ad litteram : cum sint stellæ maiores terra : quo posito non haberent vbi caderent. Si ergo stella est tantæ magnitudinis, licet sit valde remota, q̄ sola remotio faceret eam sic modicam apparere, non est bene probabile. Dicemus ergo, q̄ quando aliquid videtur per diuersa media. Si medium, quod est propinquius oculo est subtilius, & medium propinquius rei visæ est grossius ; tunc res visæ videtur multo maior, vt apparet in vase vitreo pleno aliquo liquore

To c. 31. 13. & 50.

Empyreus conditiones.

CONTRA DICTIO. * Visu perceptibilis stella minor, est maior tota terra. idem in prol. & d. 10. q. 2. sub. 1. & d. 4. q. 3. a. 1. ait Lunam esse minorem terra. sed vmbra contradiçtionis fugatur, cū eius dictū intelligatur de stella octauæ spheræ, & q. 2. l. 1. non de omnibus.

* Famosum nō est omnino falsum. idem Auer. 1. Post. c. 16. & idē somno. & vigilia c. de insomnijs.

* Stelle quo modo dicuntur cadere de cælo. ex Matt. 24.

liquore retento in manu, quod digiti videntur multo maioris quantitatis, quam existant: Et quia oppositorum oppositi sunt effectus, si opposito modo fiat, ut quod medium iuxta oculum sit grossius, & iuxta rem visam subtilius: tunc opposito modo fiet, & res illa videbitur multo minor. Et quia aer, qui est iuxta oculum est grossius igne, & ignis non est tantæ dyaphaneitatis, sicut orbis Lunæ: & quia orbis superior est adhuc subtilior, & magis dyaphanus, semper subtiliatur visus, & semper minoratur angulus, sub quo videtur res visa. Et quia sunt ibi tot subtiliationes visuales, & tot minorationes angulorum prius, quam perveniatur usque ad stellas, quæ sunt in firmamento: quantumcunque stellæ illæ sint valde maiores terra; mirum est, quod possint visu notari, vel percipi: magna est ergo dyaphaneitas, & magna raritas in orbibus planetarum: esse autem cælum empyreum sic clarum, & sic dyaphanum, & simul cum hoc, esse splendidum; recta ratio non admittit. Habet ergo spissitudinē: sed, utrum habeant tantā spissitudinē, quātam habent planetæ, & stellæ, quas videmus, merito dubitatur, nam potest dici aliquid splendidum, & si sit transparentes, licet non possit dici splendidum, si esset ita transparentes, sicut ignis, vel sicut orbis planetarum. Nā crystallus transparentes est, & tū dicitur splendidus. Iuxta illud Apoc. Ostendit mihi fluvium aquæ vivæ, splendidum, tanquam crystallum. Posset ergo illud cælum poni splendidum, & splendidum plus, quam crystallus, & tamen posset habere aliquam transparentiam. videtur autem hoc satis probabile, quod quandam transparentiam habeat, nam in illo cælo erunt corpora beatorum, sicut sunt modo corpora nostra in aere: differenter tamen, quia aer cedit corporibus nostris. sed illud cælum non cedit, sed erit simul cum corporibus beatis. differunt etiam, quia corpus nostrum, eo quod est graue, non potest esse in aere, nisi sustentetur ab aliquo alio corpore. sed illa corpora beata, quia erunt agilia, non indigebunt tali sustentamento, sed erunt in hac parte cæli empyrei, vel in illa, ut eis placebit. Sicut ergo est ad solatium nostrum, quod existentes in aere, tanquam in re aliqua transparente: vnus possit alium videre: sic videtur esse ponendum in illo cælo, quod ibi corpora beata existentia à se inuicem videbuntur: erunt autem illa corpora beata multo lucidiora, quam cælum empyreū: vnde resultabit ibi maximus decor, quia apparebunt ibi illa corpora beata, quasi lucidissima quædam astra. Dicemus itaque, quod in istis astris, quæ videmus, ad hoc, quod sint lucida, requiritur valde magna spissitudo: immo in talibus aliqua spissitudo sufficit, ut non fiat ibi transparentia, & non sit visui peruia, quæ non sufficit ad lucē, sicut apparet in macula Lunæ. Est enim ibi tanta spissitudo, quod non est visui peruia; tamen quia partes illæ, ubi est Luna maculosa, non sunt tantæ spissitudinis, sicut sunt partes aliæ: ideo non lucent sicut aliæ: sic etiam hoc apparet in cælo sidereo,

stellæ cur tam parvæ nobis videntur cū vna quæque sit maior tota terra.

Apoc. vii.

Empyreum transparentes.

Spissitudo necessaria, ut astra sint lucida.

Lunæ partes cur maculosæ.

A siue octava sphaera, vel in firmamento: quod ubi videtur esse color azurineus, est tanta spissitudo, quod non potest visu penetrari: non tamen est tanta, quod splendeat, & quod faciat stellam, quæ dicitur esse spissior pars sui orbis. Verum quia cælum Empyreum est merito excellentioris naturæ, quam sint isti cæli, quos videmus; ideo dicere possumus, quod potest esse illud cælum splendidum etiam non habens spissitudinem tantam, quod nullo modo sit peruium visui. ponemus enim illud cælum esse organum Beatorum: non solum in hoc, quod deferantur per ipsum similitudines vocum audibilibus, ut possint beati sibi inuicem loqui vocaliter; sed etiam, ut deferantur per ipsum similitudines specierum visibilibus, ut possint beati mutuo se videre. In istis ergo cælis, quod est lucidum, non est dyaphanum, & quod est dyaphanum non est lucidum. & ideo dicuntur partim lucidi, & partim dyaphani, vel partim non lucidi. Sed illud cælum, & est lucidum totum, & aliquid participat de dyaphaneitate: tamen quia denominatio debet fieri à digniori: non dicitur totum dyaphanum: nec partim dyaphanum, sed totum lucidum. Secundum hoc ergo distinguetur illud ab alijs cælis. nam cælum Crystallinum, quod dicitur cælum aqueum, vel vltimum mobile: potest dici esse rarius, quam istud cælum, & potest dici esse ita rarus, quod est ita peruium, & dyaphanum, ut non splendeat. Vel dato, quod cælum crystallinum non sit rarius, quam empyreum, non est tamen sic splendidum. Isti ergo octo cæli, quos videmus, non sunt toti lucidi, non vni mobile, siue cælum crystallinum in nulla parte est lucidum, sed est totum peruium. Vnde, si dicitur aqueum, vel crystallinum, non est hoc à spissitudine, vel à luciditate: sed solum à transparentia, & quia est oculis peruium. Sed cælum Empyreū dicitur totum lucidum, & ideo totum huiusmodi cælum dicitur esse quasi stella, vel esse quasi Sol, differenter tamen, quia stella, & Sol ita lucent, & splendent, quod non sunt peruii: sed cælum empyreum vni habet per quandam excellentiam, videlicet splendorem: aliud tamen participans de transparentia, quasi ex proprijs arguimus, & multum appropinquamus demonstrationibus factis per causam finalem: cum illud cælum ponatur esse factum propter beatos, & hoc videatur requirere conditio beatorum. Sed quod illud cælum sit: probare per numerum denarium, quia usque ad 10. vadunt numeri, & ideo ponendæ sint 10. sphaeræ: nullo modo est arguere per propria, nec per appropinquantes.

Aegid. super ij. Sent. Q. 2. quæ.

Empyreum quod ab alijs cælis distinguitur.

Empyreum conditiones n. a. gis demenstrabile.

quantia proprijs. Nā sic possemus arguere sphæras cœlestes esse 7. vel 28. cū isti sint numeri perfecti, & ut videt, melius sit ponere sphæras cœlestes in numero perfecto, quā in aliquo alio numero. Sic etiā & aliæ rationes arguentes cœlum empyreum esse: non erant sic ex proprijs, vel ex appropinquantibus proprijs: sicut ea, quæ dicta sunt, ex quibus suppositum est illud cœlum esse, & conclusum, quas cōditiones habeat, & quale habeat esse.

Beati, & dā
nati quō in
igne.

Ad maiorem autem intelligentiā dictorum, dicemus, q̄ cœlum illud supremū, qui est locus Beatorū, dicitur empyreum, i. igneum secūdum Magistrum in littera: non à calore, sed à splendore. Propter qđ multū vī rationale, quōd dicatur simile igni flammæ, quia ignis flamma plus habet de splendore, q̄ ignis carbo, & quā ignis, q̄ est elementū. Nō ergo in igne, sed in cœlo igneo, vel in cœlo simili igni, erunt corpora Beatorū. Sed si huiusmodi cœlum igneū vellemus vocare ignem, diceremus, q̄ in igne erunt Beati, & in igne erunt damnati. quia ignis beatorū erit omnino supremus, quia cœlum empyreum est sup oēs cœlos: sed ignis dānatorū est oīno infimus. quia est in infimo infimi, i. in infimo terræ. Rursus ignis beatorū, siue cœlum illud igneū, multum lucet, siue multum splendet, & nihil ardet. Vnde, ut patuit, dictū est illud cœlum esse igneū, non à calore, sed à splendore. econuerso autē ignis damnatorum multum ardet, & multum cruciat, sed nihil lucet, & nihil splendet. Quāta ergo erit gloria beatorum, quando post resurrectionē erūt in illo cœlo igneo, i. in illo cœlo quasi flammeo: quorum corpora lucebunt sicut Sol, non sicut Sol nunc, sed sicut Sol tunc. De quo dicitur Esa. 30. quōd erit lux solis septemplex. Non ergo in igne, vel in flamma, sed in quadam resplendente, sicut flamma, & plus, quā flamma, erūt corpora beatorum relucentia sicut Soles: sicut ergo multum delectaretur visus: si in resplendente videret rem multum splendidiorē, sic multum delectabuntur beati, quando in cœlo empyreo resplendente videbunt seipsos longe splendidiores. Sicut ergo sidera sunt quædam ornamenta cœli fiderei, sic corpora beatorum erūt quasi quædam sidera, & quasi quidam Soles, & erūt ornamenta cœli empyrei.

Dubitatio.

Solutio.

Sed diceret aliquis, quōd illud cœlū igneum nullo modo est transparent, & magis habet similitudinē ignis carbonis, quā ignis flammæ: nihilominus tamen corpora Beatorum ibi se inuicem videbunt, quia erunt illius potentiæ oculi beatorum, ut in re non dyaphana, vel non transparenti videant, siquid ibi lateat: vel erūt illius potentiæ corpora beatorum, ut suam speciē multiplicare possint per rem non dyaphanam. Dicemus ergo, quōd nihil est in hac materia pertinaciter asserendum, nisi quatenus per scripturā sacram haberi potest: illud tamen ponendum est, quod probabilius dici potest, probabilius quidem est, quōd illud cœlum si habet similitudinē ignis, q̄ sit potius simile igni flammæ, quā igni

A carboni. cū ignis flamma lōgē plus resplendeat, quā ignis carbo, & probabilius est, q̄ illud cœlum sit transparent, aliquid, ut sine vltiori miraculo corpora beatorum ibi resplendant. & quia flamma simul cum splendore habet aliqualem transparentiam, ideo quæ prolata sunt videtur probabiliter esse dicta.

R E S P. A D A R G. D V B.

D primum dicendum, q̄ quia quale est, præsupponit rem esse, non possumus inuestigare, qualis sit res, nisi supponamus, eam esse: non tamen propter hoc sequitur, q̄ difficilius sit inuestigare, qualis res sit, supponēdo eam esse, quā probare illam rem esse, si non supponatur esse: immo, ut patuit, possumus in proposito supponendo cœlum empyreum esse, probabilius inuestigare quale sit, quā probare ipsum esse, si negetur esse.

B

Ad secundum dicendum, q̄ non est simile de hoc cœlo empyreo, & de substantijs separatis. quia, cum huiusmodi cœlum sit corpus, possumus facilius imaginari, quale sit, quā possumus de substantijs separatis.

A R T I C. IIII.

An Cœlum Empyreum influat in hæc inferiora. Conclusio est affirmativa.

D. Tho. 2. sent. d. 2. art. 3. Item Quol. 6. art. 19. D. Bonau. 2. p. d. 2. art. 1. q. 2. Ric. d. 2. q. 9. Dur. d. 2. q. 2.

C

V A R T O quæritur de causalitate, & influentia huiusmodi cœli. vtrum influat in hæc corporalia. Et videtur, q̄ non. nam corpus nō agit nisi per motū: cum ergo huiusmodi cœlum sit immobile, videtur, quōd nihil agat, & nihil influat.

Præterea, omni corpore præstantior est substantia spiritualis, ut vult August. super Gen. ad litteram in pluribus locis. sed secundum Auctorem in Commēto tertiæ propositionis de causis, anima est inferioris operationis, quā intelligentia. quia ipsa non imprimit res, nisi per motum: & loquitur de anima cœli. Si ergo anima cœli non habet aliquam operationem in aliqua corporalia, nisi per motum; videtur, q̄ nullum corpus possit habere operationem, nisi per motū: cœlum empyreum est immobile, ergo &c.

Præterea: alius est status gloriæ à statu generationis, & corruptionis, qui competit viæ. sed cœlum empyreum ordinatur ad statum gloriæ: ergo non videtur eiusdem ordinis cum alijs cœlis, per quos fit generatio, & corruptio. sed corpora, q̄ non sunt eiusdem ordinis, non habent influentiā ad inuicē. cœlū ergo empyreū nō hēt influentiā in alios Cœlos, & per consequens nec in alia corpora,

To. 3.

Anima cō
li.

corpora, quia eporteret huiusmodi influentiam transire per celum.

Præterea Angeli sunt multo nobiliores cælo Empyreo, sed Angeli nullā rem alterare possunt, nec disponere possunt ad formam, nec formam inducere, nec talem influentiam facere; multo ergo magis hoc non poterit cælum empyreum.

IN CONTRARIUM est, quia semper corpus continens si non habeat contrarietatem ad contentum, videtur esse quid saluās, & quid habens influentiam in corpus contentum; sed cælum empyreum, non habet contrarietatem ad alia corpora, & continet alia corpora: ergo habet aliquam influentiam in huiusmodi corpora.

Præterea isti cæli, quos videmus per influentiam, quam habent in hæc inferiora, sunt in obsequium beatorum, quia hoc modo generabuntur electi, & implebitur numerus electorū: multo ergo magis cælum empyreum, quia videtur ad hoc esse factum, ut sit organum beatorum: habebit influentiam in ista corporalia, ut sic faciat ad generationem hominū, & impleatur numerus electorum.

RESOLVTIO.

Cælum Empyreum influit in hæc inferiora ratione connexionis Vniuersi: ratione perfectionis, & ordinis.

RESPONDEO dicendum, quod secundū quosdam; cælum Empyreum nullam influentiā habet super alia corpora. Innituntur autem eis, quæ in argumentis dicebantur: videlicet, quod corpus non habet influentiam in alia corpora, nisi per motum. quia, ut aiunt, ipsa anima in hoc deficit ab intelligentijs, quia non imprimit nisi mouendo, siue per motum. ideo secundū eos multo magis cælum empyreū, quod est corpus: non nisi per motum poterit aliquid influere. Sed hoc motuum non de necessitate concludit. verum enim est, quod non est influentia à corpore aliquo secundum hunc ordinem, quæ videmus, nisi supponatur esse aliquis motus. attamen multa corpora mouent actu, absque eo, quod ipsa sint actu mota. Videmus enim, quod magnes mouet ferrum, & trahit ad se ferrum, quod esse non posset, nisi haberet aliquam influentiam, & causalitatem aliquam super ferrum. Ipse tamen magnes non mouetur. Quia si dicatur, quod magnes non attrahit ferrum, nisi alterando, & agendo; & quia omne tale agens naturale in agendo, patitur; ideo videtur, quod moueatur. Dicemus, quod dato, quod aliquid patitur magnes in agendo: non tamen quia patitur, agit. Si enim calidum agit in frigidum, & ex hoc ipsum calidum patitur, & infrigidatur: tamen non quia patitur, agit: nec quia infrigidatur, calefacit: sed magis per hoc ab agendo, & calefaciendo impeditur: non ergo oportet corpus esse motum actu, ad hoc, quod moueat actu. & si corpus in mouendo, mouetur: & si in alterando, alteratur: non oportet, quod suum

A moueri, & alterari sit causa, quod moueat, & alteret.

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod non est influentia corporis, nisi ex præsuppositione motus, ut adamas secundum hunc ordinem, quem videmus, nullam influentiam haberet in ferrum, nisi præsupposito aliquo motu, in cuius virtute influeret in ferrum. Ideo nisi esset motus primi cæli, in cuius virtute mouent, & agunt omnia corpora: non esset aliqua actio, & passio in corporibus, nisi Deus hunc ordinem immutaret. Est enim cælum primum in vniuerso, ut Rabi Moyse ait: sicut & cor in animali, cuius motus si ad horam quiesceret, statim finiret animalis vita, sic quasi est quædam vita in vniuerso, quod res sic agunt, & patiuntur ad inuicem. Sicut ergo dicuntur & aquæ viuæ, quia fluunt, & una pars impellit aliam, & dicuntur aquæ mortuæ, quæ non fluunt, & quæ sic se non impellunt: sic quasi quodammodo totum vniuersum potest dici viuum: in quantum omnes res naturales sic ad inuicem se impellunt: habendo actionem in se inuicem, & habendo influentiam, & causalitatem in se inuicem: huiusmodi autem vita tota periret: si cessaret motus cæli. Propter quod bene dictum est, quod dicitur in 8. Physic. De huiusmodi motu, quod est vita quædam omnibus subsistentibus natura, i. omnibus entibus naturalibus. Non est ergo influentia ab aliquo corpore, nisi mediante hoc motu. Ipsum etiam cælum Empyreum secundum hunc ordinem, quem videmus, diceremus non influere in alia corpora, nisi mediante motu cæli, ipsum enim cælum non reciperet talem influentiā, nisi moueretur.

Aduertendum tamē, quod sicut est in artibus, sic est in agentibus. nam aliquando ars superior accipit ab inferiori, & agit aliquando, mediante inferiori, aliquando e conuerso: quoniam autem superior accipit ab inferiori: tunc accipit in obsequium, & ars inferior est quasi organum: quando econuerso, tunc accipit quasi regulam, & quasi aliquod directiuum. Accipit enim militaris, vel equestris à frēnifactiva, ut accipit ipsum frēnum, sed hoc est in sui obsequium, sed frēnifactiva accipit ab equestri, vel à militari, quia imperat hæc ars illi, qualiter debeat frēnum facere. sed quod accipit frēnifactiva ab equestri, hoc est quasi regula suæ actionis, quia sic illa agit, ut illa imperat. Sic dicemus in proposito, quia hæc corpora inferiora habent influentiam, & causalitatem ad inuicem, mediante motu cæli, sed hoc est tanquam mediante regula, & directiuo, & cælum empyreū habet influentiam in alia corpora mediante motu cæli tanquam mediante organo, & instrumento. Vel aliter possumus dicere, quod ad hoc, quod sit causalitas, & influentia rerum in res, oportet, quod & hæc res possit agere, & illa pati. Si ergo hæc inferiora habent causalitatem, & influentiā ad inuicem mediante motu cæli, & virtute illius motus: hoc est tam propter agēs, quam patiēs. Nam nec talia agentia agere, nec patiētia pati possunt: nisi in virtute illius motus: sed si cælum empyreū non influeret in hæc inferiora, nisi per motum

Influentia non est sine aliquo motu.

*Cor animalis si ad horam quiesceret, statim finiret animalis vita.

*Aque cur viuæ dicantur, & mortuæ.

T. c. i.

Artium comparatio.

Inferiorum corporum in actibus cur non sine motu

Magnes quo ad se trahit ferrum. Auer. 7. Physic. com. 10.

Agens omni agendo patitur. Ari. 3. Physic. t. c. 8. & Auer. ibidem. intelligitur de agente, quod coact in materia.

cœli: hoc est magis ex ratione passorum, quàm ex parte agentis: agens enim illud ex sua actione non dependet ex motu cœli: sed ista passiva corpora non possent influentiam recipere, nec aliquid pati, nisi in virtute illius motus. Non ergo cogimur ponere, quod ipsum cœlum empyreū moueatur: ad hoc, quod influat in alia corporalia. Et cum dicunt, quod ipsa anima cœli non agit, nisi mouendo: dicemus, quod anima cœli sic agit mouendo, quod ipsa tamen non mouetur: hoc etiam modo est & cœlum empyreum, & in hoc aliquid participat in modo mouendi substantiarum spiritualium, quod ipsum in se non motum mouet, & agit in alia corpora. Vnde & isti idem aliquando tenentes, quod cœlum empyreum nullam habeat influentiam in alia corpora: dicunt alibi probabilius teneri, quod influentiam habeat. Quod declarant per simile in Angelis, nam (ut aiunt) Angeli supremi, qui assistunt: habent influentiam super alios Angelos, qui mittuntur, licet ipsi non mittantur. Sic & cœlum empyreum secundum eos habet influentiam super corpora, quæ mouentur: licet ipsum non moueatur. Addunt etiam, quod huiusmodi influentia non est, ut aliquid transiens, vel aliquid adueniens per motum: sed aliquid fixum, & stabile. ut puta, quod cœlum motum aliquam virtutem habeat conseruandi res, vel aliquid causandi in ea per cœlum empyreum.

Habito quomodo aliqui diuersimodè sentiunt circa influentiam cœli empyrei: & ostenso quomodo per viam motus non possumus sufficienter huiusmodi influentiam negare: volumus adducere rationes, quod cœlum empyreum habet actionem in alia corpora, quod tripliciter ostendemus. Prima autem ratio sumitur ex parte connexionis vniuersi. Secunda ex parte perfectionis. Tertia ex parte ordinis. Debemus enim arbitrari, quod vniuersum est in optima dispositione, quia vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erat valde bona. Cuncta ergo sunt valde bona, quia secundum Augusti, in Enchiridion: Vnumquodque in se bonum est, & omnia valde bona: si ergo omnia sunt valde bona, & totum vniuersum in optima dispositione; consequens est, quod sit connexum, perfectum, & ordinatum.

Prima ergo via sic patet: nam videmus in rebus duplicem contactum, vnum secundum superficiem, qui non se profundat in re: aliud secundum virtutem, qui se profundat in re, tangunt enim se corpora secundum superficiem: prout vltima sunt simul, & tangunt se secundum virtutem: prout per virtutem suam vnum agit in aliud, & per operationem profundat se vsque ad intima eius. Primus autem contactus est valde modicus, & modicam connexionem facit. Secundus autem est magnus, & ex hoc in vniuerso magna conexio oritur: prout vna res se profundat in alia: & corpora nobilia, & vniuersalia, cuiusmodi sunt celestia, se profundant in omnia. virtus enim cœli, & virtus solis, & stellarum attingit vsque ad intima terræ: ita, quod cœlum per actionem suam influat in quamlibet partem, modicum enim cœlum

A connecteretur ad alia: si solum secundum superficiem attingeret ea, & non secundum actionem se profundaret in ipsa. Concludere ergo cœlum empyreum, quod sit tam nobile, & tam vniuersale. (quod est omnia continens,) & excludere ipsum ab actione: est ipsum excludere ab hac connexionem, & est ponere, quod omnia non sint valde bona, & quod totum vniuersum non sit in optima dispositione, quia non est plenè connexum: cum nobilissimum corpus ponatur ab hac conexione exclusum.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex ordine vniuersi. nam in hoc stat ordo vniuersi, quod corpora magis formalia, & nobiliora agunt, & influunt in alia corpora. Vnde Augusti, 3. de Trinitate ait, quod sub ipso Creatore creaturæ mirabiliter disponuntur, quia corpora inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur. In hoc enim secundum ipsum ordinatissimis creaturæ motibus, ordines omnium creaturarum sub ipso Creatore mirabiliter disponunt: si ergo cœlum empyreum non influeret in hæc inferiora, esset excludere ipsum ab hoc ordine. Propter quod esset ponere vniuersum non in dispositione bona, quia excellentius corpus in ipso esset exclusum ab hoc ordine, in quo relucet magna pulchritudo vniuersi.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex parte perfectionis vniuersi. nam in hoc stat magna perfectio vniuersi, quod nulla res est destituta propria operatione, quàm diu ergo durat generatio, & corruptio in rebus: (cū corpus non possit habere operationem in seipsum, quia nullum corpus est ad se conuersum:) oportet, quod habeat aliquam actionem in aliud: vel aliter videretur destitutum propria operatione, si nihil ageret. Quid autem post resurrectionem erit? quia cessabit actio, & passio elementorum, & cessabit motus cœli. Dicemus autem, quod tunc immutabitur iste ordo: nunc autem, quam diu iste ordo durat, non est corpus, quod non habeat operationem in aliquod corpus: & quod ita sit priuatum omni virtute, ut non possit aliquid agere in aliud. Hæc enim tria, substantia, virtus, & operatio: secundum Dio. & Damascen. vniuersaliter reperiuntur in omnibus rebus. Cum ergo cœlum empyreum non possit habere actionem in spiritum, nec in seipsum: cum sit totum vniuersum: si non haberet actionem in alia corpora: videretur esse destitutum propria operatione.

RESPONS. AD ARG.

D Ad primum dicendum, quod, ut patet per iam dicta: motus requiritur ad influentiam, vel ex parte agentis, vel ex parte passi: & secundum hunc ordinem, quæ videmus, nullum corpus recipit influentiam ab alio corpore, nisi sit motum, vel nisi sit subiectum corpori mobili: non tamen oportet, quod corpus influens, & agens semper moueatur. potest enim corpus influere, & agere in aliud corpus absque eo, quod per ipsum in se moueatur.

Ad secundum dicendum, quod argumentum magis arguit oppositum, quàm propositum. agit enim anima celestis per motum: non, quod ipsa in se moueatur,

Angelorum
fluentia.

Bonum in
se vnum-
quodque est.
Idque me-
lius, & dis-
tinctius i lib.
3. de Gen.
ad litteram
c. 4. v. 3.

To. 3.

To. 3. c. 4.

Anima cœ-
li.

ueat; sed quia mouet alia. Sic etiam & cælū empyreū hoc modo agit p aliquā immutationē, vel fm aliquā innouationē, vel aliquā influentiā facit in alia corpora: ipsū tñ in se manet immobile.

Ad tertium dicendū, q̄ status generationis, & corruptionis nō est omnino alterius ordinis ad statum glorię: sed huiusmodi status ordinatur ad illum, nam ideo fit generatio, & corruptio in rebus, vt impleatur numerus electorum: & vt sic pueniatur ad statum glorię. Influentia ergo in hæc inferiora ordinata est ad statum glorię: cælum ergo empyreum, quod specialiter est organum Beatorum, & propter Beatos: non debet esse expers ab huiusmodi influentia.

Ad quartum dicendum, quod non est simile de Angelis, & de cælo empyreo. nam licet Deus non sit alligatus alicui ordini, creatura tamen alligata est ordini, omnis enim creatura mouet secundum determinatum modum, & secundum determinatas leges. Vnde Augustinus 6. super Gen. ad litteram ait: quod certas temporum leges generibus, & qualitatibus rerum Deus attribuit, vt eius voluntas sit super omnia. Et quia omnis creatura agit secundum certum modum, & secundum certas leges: Angeli ergo possunt mouere motu ad situm: quia hoc modo determinantur ad aliquam partem vniuersi quia determinati sunt in hoc loco ita, q̄ non in illo. non autem possunt mouere motu ad formam hæc corpora materialia, quia licet determinentur ad hunc locum materialem, vel ad illum: non tamen sunt forma in materia, nec determinantur secundum materialem formam. sed cælum empyreum, cum sit corpus, est forma in materia, & determinatur secundum materialem formam, propter quod si mouet ad formam materialem; licet ad hoc non possint mouere Angeli, quia non sunt formæ in materia; nullum est inconueniens.

Dub. I. Litteralis.

SUPER litteram quæritur primo de illo verbo, quod habetur in littera, quod nec tempus in tempore creatum est. Contra: Omnis creatura incipit in tempore: nulla autem ab æterno. sed quicquid incipit in tempore est creatum in tempore. tempus ergo, quia incipit in tempore, in tempore creatum est.

Respondeo dicendum, q̄ tempus esse factū in tempore, non debet intelligi quantum ad suum complementum. quia omne successuum cum factum est, tunc nullum est. Vnde Augustinus 11. de Tri. ait: Isti autem anni nostri omnes erunt, cū omnes non erunt. Tunc n. motus totus est, & totus factus est, cum nihil de motu est: & tunc tempus aliquod totum perfectum est, cum nihil de illo tempore est. ergo cum dicitur tempus aliquod creatum esse: non debet intelligi quantum ad sui completionem, sed quantum ad sui inchoationē, esse omne autem, vel inchoari, vel fieri ali-

A quid in tempore potest intelligi tripliciter.

Vno modo, vt dicatur tale quid esse in tempore: quia est cum tempore, & sic valde large accipimus esse in tempore. imaginabimur enim quod se habet tempus ad temporalia, sicut locus ad localia: sicut ergo non est esse in loco, quia est cum loco: quia tunc cælum esset in grano milij, cum sit cum grano milij: sic non est esse in tempore, quia est cum tempore.

Secundo mō dīr aliquid esse in tempore, non solum, quia est cum tempore: sed quia mensuratur aliquo, quod pertinet ad tempus: sic dicitur esse in tempore, quæ mensurantur instanti temporis: eo, q̄ ad tempus pertineat instans temporis.

Tertio modo potest dici aliquid esse in tempore: quia continetur à tempore, & sic propriè accipitur esse in tempore: sicut propriè accipitur aliquid esse in loco, quia continetur in loco. Vnde & Philosophus in 4. Physic. vult, ea mensurari à tempore, quæ continentur à tempore: nihil ergo sit in tempore, quod non præcedat tempus, & nō sequatur tempus. Vnde Augustinus 11. de Ciuitate Dei, ait: Quod sit in tempore, sit post aliquod tempus, & ante aliquod tempus. nam sit post id tempus, quod est præteritum, & ante id, quod est futurum. Cum ergo quæritur: vtrum tempus sit creatū, vel factum in tempore: si accipiat factū in tempore, pro esse factum cum tempore, vt dicebat primus modus, sic certum est, q̄ tempus est factum in tempore. i. cum tempore, est enim factum cum seipso. quælibet enim res est facta cū seipsa, non sine seipsa. Hoc ergo modo ipse mundus est factus in tempore, quia est factus cum tempore. Verum quia valde largè accipitur sic fieri in tempore; magis debet negari, quod solum sic sit in tempore, q̄ non fiat in tempore, quàm q̄ fiat.

C Vnde Augustinus 11. de Ciuitate Dei, ait: Precludubio non est mundus factus in tempore, sed cum tempore. Accipit enim ibi mundum pro oī eo, quod incipit ab origine mundi. Sed hoc ergo tempus non est factum in tempore, sed cum tempore. Sed si secundo modo accipiat esse in tempore, vt quia mensuratur aliquo, quod pertinet ad tempus: secundum quem modum dicimus, q̄ esse substantiarum corruptibilium est in tempore: quod non solum veritatem habet, quia est cū tempore, sed etiam, quia mensuratur aliquo, qd pertinet ad tempus; sic tempus dicitur esse creatum, id est inchoatum in tempore: quia inchoatio temporis fuit in instanti, siue in nunc temporis, quod instans, vel quod nunc temporis est aliqd pertinet ad tempus.

D Tertio modo dicitur aliquid esse in tempore secundum proprium modum, vt quia continetur à tempore, sic autem tempus non est creatum in tempore, quia non continetur à tempore. Si enim tempus contineretur à tempore: tunc fuisset tempus ante, quam esset tempus. quod falsum est: nisi intelligatur de tempore imaginato. Secūdm hæc ergo est intelligenda littera, q̄ tempus non est creatum in tempore. i. non continetur à tempore. Hoc enim modo loquitur August. 5. de

Esse in tpe, vel fieri triplex.

T. c. 114. 115. & vide contra ad. 2. in.

Tom 5. c. 7.

Tom 5. c. 7.

Trio.

Trin. c. vlti. cum ait: tempora nō incepisse esse in tēpore. quia, vt subdit, non enim erat tempus ante, quam inciperent tempora.

Dub. II. Litteralis.

SE C V N D O quæritur de eo, quod hñ in littera, videlicet: Quantas prius æternitates, quantaq; tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrādum est, in quibus Angeli Deo seruierint absque temporum vicibus? In quibus verbis Hierony. videtur esse omnino contradictio, in eo, quod dicit quātas æternitates. nam cum nō sit nisi vna sola æternitas, sicut vnus solus Deus, qui propriē mensuratur æternitate: videtur, quod in hoc veritati contradicat.

Rursum videtur, quod cōtradicat sibi ipsi: cum ait, quod ante mundum multa præcesserunt tempora, in quibus Angeli seruierunt Deo absque vicibus temporum. nam ante mūdum non præcesserunt tempora, sed fuit factus mundus simul cū tempore.

Præterea, si præcesserunt tpa, non fuit hoc sine tēporum vicibus. Amplius: quia ipse mētionē facit de æternitate, seculo, & tēpore: quæritur quomodo ista differant: & qualiter æuum differat ab istis.

RE S P O N D E O dicendum ad hoc, quod vltimo quæritur, quod illa quatuor: videlicet æternitas, æuum, seculum, & tempus taliter possunt accipi, quod sunt idem: taliter autem, quod differunt. nam de æuo, seculo, æternitate, quod pro eodē possint accipi, patet per Dam. 2. lib. c. 1. di. quod Deus dicitur æuius, i. secularis, & æternus. Et subdit, quod Deus dicitur præuius, i. præternus: æuius autē dicitur ab æuo: secularis a sæculo, æternus ab æternitate. Si ergo Deus dicitur æuius, secularis, & æternus: pro eodē potest accipi æuum, seculum, & æternitas. vt si æternitas diceretur ab esse, & æuum ab esse, & seculum a sequendo: idem erit æternitas, æuum, & seculum. quia tādīu res erit, quamdiu sequetur eam sua duratio. vel si æternitas dicitur quasi extra terminos: æuum dicitur a vita: propter quod Eua vita interpretata est: vt supra per Augustinum probauimus: cum tractauimus de æuo seculū a sequendo: adhuc sicut accipiendo ista pro eodē accipi possunt. Dicemus enim quod esse æternum, vel extra terminos, est dupliciter. vel quia nullo modo clauditur, vel cōprehenditur terminis, vel quia non cōprehenditur terminis huius, vel illius. Primo modo solus Deus est æternus, quia solus ipse nullo modo clauditur terminis: sic etiam solus Deus est æuius: siue ad solū ipsum pertinet æuum, siue dicatur æuum ab esse, siue a vita: quia solus ipse, propriē est, quia nō pōt intelligi nō esse: & solus ipse pppriē viuit, qui non potest intelligi non viuere: & solus ipse est secularis dictus a sequēdo, vel ab assistēdo, quia solus ipse assistit omnibus, & sine eius assistētia nihil esse potest. solus, n. ipse est ante omnia,

& solus ipse dicitur sequi omnia, & esse post omnia. Alio modo dicitur æternum, quod non clauditur terminis huius, vel illius rei: & sic vita, vel duratio cuiuslibet rei est æternitas, vel seculum illius rei: aliter tamen, & aliter. nam dicitur duratio cuiuslibet rei esse æternitas illius rei, quia nō clauditur ab illa re: nulla, n. res est ante suam durationem, nec post: propter quod duratio cuiuslibet rei dicitur non comprehendi à terminis illius rei: sic etiam duratio cuiuslibet rei dicitur seculū illius rei, quia semper sequitur illā rem, quālibet enim rē sequitur sua duratio, & ex hoc dicta est seculum eius, & nulla res potest plus esse, quā sua duratio: vt dici possit, quod suam durationē includat. propter quod dicta est duratio cuiuslibet rei æternitas eius: quia quālibet huiusmodi duratio adæquatur rei: non autem propriē clauditur inter ea, quæ sunt rei. Secundum hunc autē modum loquitur Philosophus in 1. Cæli, & Mundi, vbi ait, quod benē dixerunt primi Philosophantes, & sufficientem sermonem dixerunt, quod vltimū Horizontis, i. vltimum terminans, & continens tēpus vniuscuiusq; rei: est æternitas illius rei: propter quod subdit, quod vltimum Horizontis cæli continens totum tempus sempiternum, est æternitas cæli. Et quod Philosophus loquitur ibi de æternitate: Commen. exponit de seculo dicens, quod seculum cuiuslibet rei est esse continens rem, i. duratio illius rei. Et quod Commēt. dicit de seculo, & Philosophus de æternitate, nos possumus dicere de æuo: vt dicamus, quod æuum cuiuslibet rei est vita, vel duratio illius rei: nam si æuum dicitur ab esse: tunc dicitur æuum rei, i. existentia rei: si vero dicatur æuum a viuere: tunc dicitur æuum rei vita eius. & quia vita, & existentia rei est idem, quod duratio rei: benē dictum est, quod æuum rei potest dici duratio ipsius rei. secundum ergo, quod diuersimodē volumus accipere æuū, æternitatem, & seculum: sic & in omnibus entibus possumus hoc adaptare: non tamen propter hoc dicemus, quod omnia sint æterna simpliciter, vel quod omnia mensurentur æuo. sed secundū etymologīā vocabuli possumus de his diuersimodē loqui.

Ex hoc autem apparere potest: quomodo tempus potest esse idem cum istis, & quomodo non idem, nam si æuum, æternitatem, & seculum adaptemus ipsi Deo, cui non competit mensurari tempore: sic tempus non erit idem cum istis. Si vero adaptemus ad alia, quæ sunt in tempore, vel quæ sunt temporalia: sic tempus poterit esse idē cum istis. Ex hoc etiam apparere potest, quod ex quo seculum dicitur à sequendo, & æuum ab existentia, siue ab esse, & æternitas ab extra terminos: cū duratio cuiuslibet rei habeat omnia ista: quia & rem sequitur, & est existentia eius, & adæquatur rei: non clauditur intra ipsam, nec intra terminos eius: possumus dicere, quod duratio cuiuslibet rei potuit dici, vt patuit, seculum, æuū, & æternitas eius. propter quod apparere potest, quod multis modis potest dici seculum, vnde, & Dam. 8. modos seculi ponit: quatuor p ista vita temporalī: & quatuor non pro ista vita tem-

Æternitas
quod com
tat omniū

T. c. 100.

Æternitas
quod, se
culū, & tē
pus quod dif
ferat, & c.
ueniant, &
vnde dicant
tur.
*Deus dicit
æuius.

Eua inter
pretatur vi
ta. Vide su
pra diffusū
d. 2. q. 1. ar. 5.

Tēpus
idem
æternitas

porali.

Seculum dicitur à se-
quendo, vel,
ut alijs pla-
cet, à secon-
do, & tribus
capitur mo-
dis.

porali. Primo namque si dicitur seculum à sequendo, & quamlibet rem sequitur sua duratio, sicut in hoc mundo potest accipi multipliciter duratio: sic multipliciter accipietur seculum, nā possumus accipere durationem ꝑ duratione totius mundi, & ideo dicimus, quod erit quāmdiu durabit seculum. i. quāmdiu durabit mundus. Secūdo modo possumus accipere seculū non pro duratione totali, sed pro duratione vnius ætatis mundi, & quia in mundo possunt distingui septē ætates: secundum hunc modum dicimus, q̄ mundus continet septem secula, & octauum seculum erit octaua ætas resurrectionis. Tertio modo potest accipi seculum non pro duratione totius mūdi: nec pro duratione vnius ætatis: sed pro duratione cuiuslibet rei. & sic dicit Dam. q̄ seculum dicitur vita vniuscuiusque eorum, quæ sunt. i. dicit duratio vniuscuiusque rei. Quarto modo potest accipi seculum pro aliqua magna duratione secūdum potentiam nostram. & sic mille anni, vel aliquod aliud magnum spatium, si vellemus, potest dici seculum. Ideo dicit Dam. quod tempus mille annorum potest dici seculum. Et forte ob id talis numerus annorum dictus est seculum: quia multi opinati sunt, q̄ per mille annos debeat durare vna ætas seculi, secundum quem modum nondum sunt completa septem secula, vel septem ætates mundi: quia nondum dicuntur septem millia anni esse elapsi, q̄ fuit creatus mundus. His ergo quatuor modis: seculum dicit tempus, vel partem temporis à cursu, & motu solis: mensuratum per noctes, & dies: ut Dam. innuit.

Seculum
quatuor mo-
dis dicitur.

Alijs modis potest sumi seculum, non secundum q̄ dicit tps, vel partes tps per constitutionem noctis, & diei, & sic pōt accipi quatuor modis: Vno modo quantum ad ea, quæ sunt gratiæ. Alio modo quantum ad ea, quæ sunt culpæ. Tertio modo quantum ad esse naturæ in creaturis. Quarto modo quantum ad esse naturę in Deo. Quantum enim ad esse gratiæ: sic dicitur seculū tota vita futura beatorum. Vnde & Dam. ait: q̄ futura vita post resurrectionem est infinita. Quantum vero ad esse culpæ: sic dicitur seculū, quāmdiu durabit pēna damnatorum. Vnde & Dam. ait, q̄ seculare significat æternum supplicium secundum infinitatem futuri seculi. Quantum autem ad esse naturæ in creaturis: sic dicitur seculū, quod mensurat esse naturæ in Angelis, vel æuiternis, quod nos communi nomine vocamus æuū. Vnde & Dam. ait: quod dicitur seculum, quod protenditur cum æternis. Et subdit: Quod enim est his, quæ sunt sub tempore tempus, hoc est æternis seculum. Ipsa ergo duratio æternorum. i. æuiternorum, quæ tantum protendit, quantum ipsa æuiterna: & quæ se habet ad æuiterna, sicut tempus ad temporalia: dicit æuū, siue seculum æuiternorum. Quarto modo quantum ad esse naturæ in Deo, sic dicitur seculum duratio ipsius Dei, secundum quem modum dicit Dam. q̄ Deus dicitur secularis, id est dicitur habere durationem assequentem ipsum: sicut quælibet res habet durationem sequentem eam. Aduertendum tamē,

Seculum
Dei.

quod in nostris quæstionibus de quo distinximus sex, vel septem modos seculi: hæc autem distinximus octo, & adhuc possunt plures modi distingui, si quis præactos modos vellet magis particulatim diuidere: ibi enim in quæstionibus illis de vita futura fecimus vnum modum seculi: hæc autem fecimus duos, vnum prout vita futura pertinebit ad beatos: alium autē prout pertinebit ad damnatos. Assignauimus etiā ibi alios modos, & alias vias. Quare tot modis dicatur seculum, ut idem multis vijs, & varijs rationibus ostensum, magis quietet legentium intellectum.

Quæstiones
de æuo pri-
editæ, q̄ se-
cundus li-
ber Inuiti.
& sunt de
mēfara An-
gelorum.

Viso quomodo differūt, & quomodo possunt conuenire æternitas, æuū, seculum, & tempus: volumus saluare verba Hiero. Videtur enim Hiero. in illis verbis innuere, quod Angeli fuerunt facti ante mundum, & q̄ per multas æternitates, & per multa tempora seruierunt Angeli domino deo, ante, quam fieret mundus. quod dictum licet non sit commune: magni tamen Doctores posuerunt productos Angelos ante mundum. Vnde & Dam. li. i. c. 3. inquit: Quidam aiunt, q̄ ante omnem generationem, id est ante mundum geniti. i. producti sunt Angeli: Et subdit, q̄ hoc Theologus dicit Gregorius. Appellat enim ibi Theologū Gregorium: Gregorium Nazianzenum, ut aliqui tradunt. Ipse etiam Dam. videtur huic opinioni consentire: Secundum ergo hanc hypothesim: ante mundum fuerunt tempora, & non fuerunt tempora. Non enim fuerunt tempora, quæ fierent ex motibus corporis, sed bene erant tempora, q̄ fiebant ex intellectualibus motibus Angelorum, prout successiue mouentur Angeli de vna intelligentia in aliam. quia secundum species, quas habent apud se, non intelligunt omnia simul: sic sunt successiones temporum. Quare sicut in successione temporum istorum ponimus esse tempus, seculum, & æternitatem, ut eadem duratio eiusdem rei hic existentis dicatur tempus, in quārum est successiua, dicatur seculum: prout assequitur illam rem, dicatur æternitas, prout adæquatur rei, & non clauditur in ipsa, propter quod dicitur æternitas, quasi extra terminos rei: quia non est inclusa intra illos: sic, & in ipsis intellectualibus motibus Angelorum prout Deo famulantur etiam secundum eorum naturales intellectuales motus: possumus aliquem magnum numerum intellectualiū motuum vocare quoddam seculum, quandam æternitatem, & quoddam tempus: sicut hic vnum magnum numerum annorum, ut mille annos: quādam æternitatem, & seculum, & tempus vocare possemus. Et ideo videtur innuere Hieronymus, q̄ multæ æternitates, & multa tempora, & multæ origines seculorum præcesserunt mundum: cum Angeli facti ante mundum Deo famulabantur. quod sic veritatem habere potest, quia multi magni numeri intellectualium motuum, qui possunt dici æternitates quædam, & tempora, & secula: præcesserunt ante mundum, in quibus Deo Angeli famulabantur.

Quod vero dicebatur, quod non est nisi vna æternitas:

æternitas : dici debet , quòd verum est simpliciter : possunt tamē esse multæ æternitates tales , vt hic de æternitate locuti sumus .

Quod vero addebatur , quòd ante mundū nō fuerunt tempora : dici debet , verum est , quòd nō fuerunt tempora , quæ essent vicissitudines corporalium motuum : sed ponendo Angelos ante mundum productos : erant ante mundum tempora , quæ fuerunt vicissitudines intellectualium motuum Angelorum .

Quod etiam vltius addebatur , quòd si præcessunt tēpora : ergo nō famulabātur Angeli Deo sine vicibus temporum ; dici debet , quòd famulabantur Angeli , hypothesi stante : secundū tēpora , & sine vicibus temporum . fm tempora quidē , quæ erant vicissitudines intellectualium motuum : erat tamē hoc sine vicibus temporum . i. sine successione corporaliū motionum . Vel aliter . nam quædam actiones Angelorum mensurātur tempore , & mēsurā successiua , vt intellectiōnes , quas habent per species concreatas : aliquæ autē actiones non mensurantur tempore , nec mensura successiua , sed stabili : vt visio , quam habēt Angeli in Verbo , & fructio , quam habent de Deo , & omnes actiones illæ , quæ pertinent ad beatitudinem Angelorum , secundū quas feruntur in Deū . In vtrisque autem actionibus angelus est subiectus Deo , & in vtrisque actionibus refulget , q̄ ille est dominus , iste seruus . secundum hoc seruiebant angeli Deo , & erant subiecti Deo secundum tempora , quantum ad eorū actiones successiuas : & erant subiecti sine vicibus , quantum ad eorum actiones non successiuas .

Dub. III. Litteralis.

E R T I O quæritur de eo , quod in littera dicitur , quòd cælum illud Empyreum est intellectuale . Cōtra : Quodlibet corpus est sensibile saltem sensu visus , sed sensibile diuiditur contra intellectuale : ergo , &c .

R E S P O N D E O dicendum , quòd illud cælum potest dici quid intellectuale quadrupliciter . Primo ratione sui . Secundo rōne sui effectus . Tertio ratione sui ornatus . Quarto ratione finis , ad quē est factum . Primo ergo dicitur illud cælū intellectuale ratione sui : nam sicut aliquid dicitur infinitum , quia non habet finem , vel quia ppter impedimentum appositum non potest finiri , sicut via maris dicitur nobis infinita , & in pertransibilis : quia propter impedimentum appositum non possumus eam finire , & partransire . Sic aliquid dicitur inuisibile dupliciter , vel quia nō est aptum natum videri , vel quia propter impedimentum appositum à nobis nō potest videri , sed intelligi . Hoc ergo modo quantum est ex parte sui illud cælum non dicitur visibile , sed intellectuale : quia inter se , & nos , est quoddam impedimentum appositum , vt cælum sidereum , quod ex nulla parte est oculis peruiū : ratione cuius illud

Empyreum
cur inuisibile.

A cælum non potest a nobis videri , sed intelligi . Vel possumus dicere , q̄ ipsa imaginatio dicitur intellectus . Propter quod illud tertij de anima : Intellectus passius corrumpitur ab aliquibus de imaginatione . vt ideo dicatur talis intellectus corripitur : quia imaginatio nostra , quæ est virtus organica : est corruptioni subiecta . Hoc ergo mō quantū est ex parte sui illud cælum non est sensibile , sed intellectuale : quia propter impedimentum appositum non possumus ipsum percipere sensu exteriori , sed possumus ipsum imaginari .

Intellectus
pro imaginatione.

B Secundo modo illud cælū dicitur intellectuale ratione sui effectus . Nam licet etiam cælum aqueum , quia est vltra octauam sphæram , sit inuisibile in se propter impedimentum appositum : est tamen quid visibile quantum ad suum effectum . Nam compertum est , sphæram octauam moueri diuersis motibus , & vterque motus potest visu percipi per armillas , & per instrumenta astronomica . & quia octaua sphæra non habet motum proprium nisi vnū : consequens est , quòd motum alium habeat ab aliquo superiori corpore , reuolvente ipsam . Ille ergo alius motus , qui apparet in octaua sphæra : est effectus cæli aquei , vel vltimi mobilis : quod est supra cælum sidereū , siue supra octauam sphæram . quia ergo ille alius motus est sensu perceptibilis : cōsequens est , quòd cælum aqueum quantum ad suum effectū sit qd sensibile . Sed de cælo empyreo nō possumus hoc dicere . nam licet illud influat in hæc corporalia , hæc tamen influentia nō potest sensu percipi : sed potest intellectu comprehendendi , vel ratione cōcludi : propter quod cælum illud quantum ad suum effectum est non sensibile , sed intellectuale .

Octaua sphæra
diuersis motibus
mouetur.

Empyreum
quō intellectu
dicatur.

C Tertio modo potest dici illud cælum intellectuale quantum ad suū ornatum . Nam , vt dicitur in littera , statim cum factum est , angelis est repletum : vt patet in auctoritate Strabi , & Bedæ , qđ intelligendum est non quantum ad occupationem , quia non possunt hoc modo replere cælū : (non . n . occupant locum) sed quantum ad ornatū . Imaginabimur autem , q̄ sicut ista astra corporalia ornant istud cælum , qđ est nobis visibile : sic illa astra matutina , quæ dicuntur angeli , ornāt illud cælū empyreum , quod non est nobis visibile . ornatur ergo illud cælū non astris sensibilibus , sed intellectualibus . Ideo quantum ad suum ornatum , quem habet intellectualem , est intellectuale vocatum .

D Aduertendum tamen , q̄ post resurrectionem ornabitur illud cælum duplici genere astrarum : videlicet angelis , & corporibus glorificatis . Ipsa enim corpora glorificata valde fulgentia in illo cælo existentia : quasi quædam splendidæ stellæ ornabunt cælum illud .

Empyreum
post resurrectionem
ornabitur duobus.

Quarto mō dī illud cælum intellectuale rōne finis , ad quē factū est . Nā ad hoc dī esse factū , vt sit locus contēplationis . Contēplabimur . n . ibi diuinā essentiā , q̄ cū nō sit corpus , nec similitudo corporis , ad purā intellectuālē visionē p̄tinet illa cōtēplatio . & q̄a cælū empyreū est locus beatorū , sic intellectualiter cōtēplatiū ; iō dictū est intellectuale .

Dub.

Dub. IIII. Litteralis.

Lucifer ca-
sus.
Ea. 14.

V A R T O quæritur de eo, quod in littera dicitur in persona Luciferi, quod legitur Esa. 14. In cælum ascendam, & exaltabo folium meum. Contra: Ipse erat in supremo cælo, scilicet in cæ-

Lucæ. 10.

lo empyreo, de quo cælo cecidit, dicente domino in Euangelio: Videbam Sathanam, quasi fulgur, de cælo cadentem.

Lucifer ce-
cidit è tri-
bus cælis.

Respondeo dicendum, qd Lucifer fuit in cælo secundum communem opinionem, & de cælo cecidit, & volebat in cælum ascendere. Ipse autem lucifer cecidit de triplici cælo: videlicet de cælo, quod ornabat, de cælo, à quo ornabatur, & de cælo, in quod volebat ascendere. Cælum autem, qd ornabat, erat cælum empyreum. Nam ipse, sicut & alij Angeli fuit ornamentum illius cæli. Cælum autem, à quo Lucifer ornabatur, fuit cælum gratiæ: si fuit creatus in gratia, vt quidam ponunt, vel fuit cælum innocentie, quia saltem fuit creatus innocens. Tertium cælum, ad quod volebat ascendere, fuit cælum Deitatis, & fuit illud tertiū cælum, ad quod raptus fuit Paulus. Cecidit ergo Diabolus de triplici cælo, de cælo empyreo, qd ornabat; quia fuit in terram eiectus. De cælo innocentie, à quo ornabatur, quia suam innocentiam perdidit: Et de cælo Deitatis, in quod volebat ascendere. Et si dicatur, qd nunquam fuit in illo cælo, quia nunquam vidit apertè diuinam essentiam; Respondebimus, qd hoc modo non cecidit de eo, quod habebat, & de eo, vbi erat, sed de cælo, vbi fuisset, & quod habuisset, si sterisset. Dicitur enim aliquid cadere, non solum ab eo, quod habet, sed ab eo, quod habere potuisset, si voluisset. Lucifer ergo erat in cælo empyreo, & in cælo innocentie, & volebat ascendere ad cælum Deitatis, & quia peruerse hoc voluit, non obtinuit, quod concupiuit.

Paulus ad
quod cæli
fuerit raptus.

DIST. III. Pars. I.

De primaria conditione Angelorum, quantum ad esse naturæ.

E CCE OSTENSVM EST, VBI ANGELI, &c. Postquam magister declarauit, quando creati sunt Angeli, & vbi creati sunt; hic aggreditur tertium principale superius propositum: videlicet quales creati sunt Angeli secundum suam primariam conditionem.

Circa quod tria facit. Primo determinat de primaria conditione Angelorum quantum ad esse

A naturæ. Secundo quantum ad esse culpæ. Tertio quantum ad esse miseriæ, & gloriæ. Secunda pars incipit ibi: [*Illud quoque inuestigatione dignum.*] ante membrum huius distinctionis. Tertia ibi: [*Post hæc videndum est.*] in principio quartæ dist. Circa primum tria facit, quia primo cōtinuat dicta dicendis, & enumerat quatuor, quæ fuerūt attributa Angelis in initio suæ cōditionis. Secundo circa illa attributa ostendit quō Angeli se excedunt, & quomodo sunt inæquales. Tertio declarat, in quibus se nō excedūt, & in quibus sunt æquales. Secunda ibi: [*Hic considerandum est.*] Tertia ibi: [*Et sicut in prædictis.*] Dicit ergo primo: quia ostensum est vbi Angeli fuerūt creati: consequens est inuestigare, quales fuerūt creati in primordio suæ conditionis. Et enumerat quatuor, quæ fuerūt eis attributa, videlicet simplicitas essentię, discretio personalis, perfectio naturaliter insita ad intelligendum, memorandum, volendum, & diligendum, & libera facultas arbitrij ad bonum, vel ad malum se inclinandum. Notandum autem, qd sicut graue habet naturam graue, & inclinationem secundum grauitatem: ita quælibet persona cuiuslibet Angeli habet naturam, & hoc appellatur habere intelligentiam, memoriam, voluntatem, & dilectionem: & habet inclinationem consequentem perfectionem, & naturam, & hoc appellat liberum arbitrium inclinandi se in hoc, vel in illud. intelligentia itaque, memoria, voluntas, & dilectio, accipienda sunt prout Angelus habet quandam perfectionem in se: liberum vero arbitrium, prout habet potentiam tendendi in aliud. Deinde cum dicit: [*Hic considerandum est.*] ostendit quomodo circa prædicta Angeli se excedūt. Circa quod tria facit: quia primo circa hoc mouet quōnē, & illa quatuor reducit ad tria. Secundo ostendit, quod in illis tribus Angeli se excedunt. Tertio declarat qualiter se excedunt. Secunda ibi: [*Ille igitur essentia.*] Tertia ibi: [*Alijs maiora.*] Dicit ergo, qd hic considerandum est: vtum in substantia spiritali, idest natura, & sapientia rationali, idest intellectu, & libertate, arbitrij fuerint omnes Angeli æquales, vt prima consideratio sit de substantia. Secunda de forma. i. de perfectione cōsequente substantiā. Tertia de potestate, siue de libero arbitrio. Et subdit, qd persona substantia est: quasi dicat, quod illa quatuor reducuntur ad tria: quia personalitas ad substantiam pertinet. Deinde cum dicit: [*Ille ergo essentia.*] ostendit, quod Angeli in talibus se excedunt. Circa quod tria facit: quia primo ait, quod se excedunt dicēs, qd habent differentem subtilitatem essentię, perspicacitatem sapientię: & humilitatem arbitrij. Secundo quod dixerat, declarat in corporalibus, dicens: qd in corporalibus est differentia essentiam esse, differens forma, idest perfectio consequens essentiam, & differens pondus, i. inclinatio consequens tam essentiam, quā perfectionem. Tertio, quod dixerat, adaptat ad propositum, ostendens, quod in substantijs spiritalibus sunt talia differentia. Secunda ibi: [*Sicut in corporalibus.*] Tertia ibi: [*Ad hūc ergo modū.*] Deinde

Angelorum
ita confi-
geranda.

Deinde cum dicitur [*Alijs maiora,*] ostendit quomodo angeli in talibus se excedunt, nam secundum subtilitatem naturae accipienda est differentia, tam forma, quam potestatis. Tria ergo facit: quia primo ostendit, quod secundum subtilitatem naturae habet esse excellentius formae, i. perfectionis tam naturalis, quam gratuita. unde ait: [*Alijs maiora, alijs minor dona,*] & etiam munera gratiae data sunt, vel praestita: secundum quod habuerunt excellentiora naturalia, & non solum quantum ad perfectionem gratiae, sed etiam quantum ad perfectionem naturalium: habentes excellentiora naturalia: fuerunt perspicaciores in sapientia, & dignitate excellentiores constituti. Et e converso qui natura minus subtiles, et minus fuerunt perspicaces conditi, & minora dona gratiae habuerunt. Secundo declarat, quod secundum excellentiam naturae fuit data excellentia facultatis arbitrij, & cognitionis, & intelligentiae. Tertio respondet cuidam tacitae quaestioni, quia licet aliqui excellent quantum ad naturae subtilitatem, & quantum ad intelligentiae perspicacitatem, nulli tamen dicendi sunt, quod habeant infirmitatem naturae, vel ignorantiam sapientiae. Crederent, nam forte aliqui, quod minor naturae subtilitas esset infirmitas; & minor sapientiae perspicacitas esset ignorantia, cui tacitae quaestioni respondens ait: non sic esse. Secunda ibi: [*In ipsa sua facultate.*] Tertia ibi: [*Et sicut differēs.*] Deinde cum dicit: [*Et sicut in praedictis.*] declarat, in quibus angeli se non excedunt, dicens: quod sicut in praedictis, i. in subtilitate essentiae, in perspicacitate sapientiae, in libertate arbitrij angeli differant: sic habebant quaedam communia, & aequalia, in quibus non differant: quia omnes spiritus erant, omnes indissolubiles, omnes immortales. Quodlibet enim horum erat idem omnibus, commune omnibus, & aequale omnibus. Differunt ergo, & conveniunt angeli, ut dictum est, sed has distinctiones, ut ait, illarum inuisibilibus naturarum, solus ille potest comprehendere, quae omnia fecit in numero, pondere, & mensura, quasi dicat: Nos ad hoc insufficientes sumus.

*Q V A E S T I O I.**De simplicitate, & compositione Angelorum.*

QUAE in praesenti lectione principaliter Magister, quantum ad Angelos, videtur versari circa duo: videlicet circa simplicitatem naturae, & circa differentiam eorum. Ideo de his duobus quaeremus, videlicet de Angelorum compositione, ut sciamus, quomodo sunt simplices. Secundo de eorum discretionem, & distinctionem, ut sciamus, quomodo sunt ab invicem differentes. Circa angelorum autem simplicitatem, & compositionem, quaeremus tria. Primo utrum angeli sint compositi ex materia, &

A forma. Secundo utrum sint compositi ex esse, & essentia. Tertio utrum ex genere, & differentia.

*A R T I C. I.**An Angeli sint compositi ex materia, & forma. Conclusio est negativa.*

Aegidius, d. 8. q. 1. art. 1. Et Quodlibet, 1. q. 8. D. Thoma, 1. par. q. 50. art. 2. Item 2. 2. 2. d. 3. q. 1. Et Quodlibet 9. art. 6. Et in opusculo. & in q. disp. de Sp. q. 1. D. Bona d. 3. art. 1. q. 1. Alex. de Ales 2. p. q. 19. 20. Cap. d. 1. q. 1. Herr. Gand. quodlibet, 4. q. 16. Ric. d. 3. q. 3. Dur. d. 3. q. 1. Thoma. Arg. d. 3. q. 1. art. 1. Voril. d. 3. q. 1. Sed vide pro hoc articulo Doct. d. 8. q. 1. art. 1. & Scholia nostra in idem articulis.

B Primum sic proceditur: videtur, quod Angeli sint compositi ex materia, & forma: quia Boetius in Commento super praedicamentis videtur distinguere Viam: Viosim, & Hypostasim: ut hypostasis accipiat per ipsam materiam: viosis per ipsam formam: via per compositionem. Et subdit, quod Aristoteles reliquit extremis: egit de medio. Ea ergo, quae sunt in praedicamento substantiae, nec sunt viosis, nec hypostasis, i. nec sunt materia, nec forma: sed sunt via, i. sunt essentia quaedam composita ex materia, & forma: sed angelus est in praedicamento substantiae, ergo &c.

C Praeterea quae sunt in uno genere communicant in eisdem principiis: sed omnes substantiae sunt in eodem genere, & in eodem praedicamento: tam corporalia, quam spiritualia: ergo communicant in eisdem principiis: sed principia corporaliū sunt materia, & forma, ergo & spiritualium erunt haec eadem principia.

Praeterea quibus competit proprietas materiae, competit habere materiam. sed proprietas materiae est esse in potentia. cum ergo hoc competat ipsis spiritualibus substantiis, quia habent in se aliquam potentialitatem, ergo habent in se materiam, cum habeant in se proprietatem materiae.

Praeterea aut eorum substantia est solus actus: aut est solus potentia: aut est composita ex utroque. non est solus actus, quia tunc esset actus purus, & esset Deus: nec est solus potentia, quia tunc esset potentia pura, & esset idem, quod materia. est itaque angelorum substantia non una res tantum, ut actus tantum, vel potentia tantum, sed est composita ex duobus rebus: sed nullae duae res faciunt unam substantiam, vel unam essentiam, nisi materia, & forma: ergo &c.

Praeterea secundum Boetium in libro de Tripartita forma simplex subiectum esse non potest, sed angelus subiicitur suis proprietatibus, vel suis naturalibus potentiis, & aliis, quae in ipso ponimus; ergo non est forma simplex, & per consequens non est tantum forma, sed est compositum ex materia, & forma.

Praeterea in Commento nonae propositionis de causis, dicitur, quod intelligentiae, & anima habent suum Hyleachin, i. suum materiale.

IN CONTRARIUM est Dio, Angelica Hierarchia: quangelos appellat immateriales mentes.

R E S P O N -

Hylea. hii
materiale
ab hyle, i.
i. materia.

RESOLVTIO.

In Angelis materia nõ est ponenda: est tamẽ in illis aliquid per modum Materiæ, quod dicunt Hylea chin. i. materiale, ab Hyle. i. materia. Angelus, n. purus actus non est, sed constat ex potẽtia, & actu. i. ex essentia, & esse. Sic multę auctõritates exponi possunt: & præsertim Augustini, qui etiam respectiue loquitur: sæpe uero Platoniorum opinionem recenset.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc sunt Doctorũ opiniones. Quidam enim volũt, qd oĩa, citra primũ, hẽant naturã compositã ex materia, & forma, & hĩmõĩ opinionis est Auicebrõ in libro suo, quẽ intitulaui de fonte vitæ: cuius opinionẽ plures Doctores nři tps securi sunt, & sequuntur. Vř enim isti pro se habere auctõritates, & rõnes. Auctõritates quidẽ: qđ Philosophus in 1. Met. fm translationẽ Cõment. loquens de antiquis philosophatibus ait, qđ erat modus erroris eorũ, qui posuerunt solũ materiẽ elementũ corporeũ, non corporũ aut, nõ. si ergo errabãr, quia nõ ponebãt materiã elementũ nõ corporũ. i. non corporalium: ergo ponenda est materia esse taliũ elementũ. Cõmentator ẽt super 8. Meta. vbi vult Philosophus, qđ intelligentiæ sint entes pter materiã sensibĩlẽ, & intelligibĩlẽ: ait, qđ ẽt entes: pter materiã naturãlẽ, & mathematicã nõ ergo negat materiã simpliciter ab itelligẽtijs, sed materiã naturãlẽ, & mathematicã. Boe. ẽt in libro de vnitatẽ, & vno, qđ dř fuisse eius: ait, qđ aliud est eẽ vnũ simplicitate: licet Deus: aliud simpliciũ vnione: sicut angelus, & aĩa, qđ sunt vnũ vnione simpliciũ mæ, & formæ 12. ẽt Cõtes. ab Aug. dat hęc expositio, qđ in principio fecit Deus cælũ, & terrã. i. in verbo sibi cõternõ: fecit Deº isformẽ materiã spiritalis, & corporalis creaturæ. Sic ẽt in pluribus locis super Gen. ad litterã: vř Aug. sentire aĩam factã esse de aliqua materia. Vnde 7. lib. exponens August. quõ Deus insufflauit in faciem Adæ, & factus est homo in aĩam viuẽtẽ, ait: Cur non potius intelligat de subiecta sibi creatura fecisse Deũ animã: in eo, qđ sufflasse dictus est? Et idẽ eodẽ libro vř velle, qđ sicut in corpore nõ qrimus solã rõnẽ, fm quã corpus factũ sit, sed ẽt materiã, de qua factũ sit; sic & in productione aĩę non est qrenda sola rõ, sed ẽt materia, de qua facta sit aĩa. Vñ ait: Nõ ergo credibile est, in primis illis sex dierũ operibº Deũ condidisse non solũ futuri corporis humani causalẽ rõnẽ; verũ ẽt materiẽ, de qua fieret. i. terrã, de cuiº limo, vel puluere fingeretur: aĩa aut solã rõnẽ condidisse, fm quã fieret? q. d. qđ in aĩa nõ est qrenda sola rõ, fm quã fiat: verũ ẽt p suo genere qrenda est materia, de qua fiat: & ibidem ait. Si. n. quoddã incõmutabile esset anima, nullo modo eius quali materiẽ quærere deberemus. Et subdit. Sicut ẽt caro qđ, vel pficit, vt pulchra, vel deficit, vt de formis: lic. i. pp hoc habuit ẽt materiẽ. i. terrã, de qua fieret: vt oĩs caro eẽt: sic fortasse potuit aĩ, quã fieret ea ipsa natura, qđ dř aĩa: cuiº pulchritudo est virtus: vel deformitas vitĩ; hẽre

A aliquã materiã pro suo genere spiritalẽ: qđ nõdũ esset anima: sicut terra, de qua facta est caro, iam erat aliquid, quamuis non esset caro.

Habent ẽt isti quasdã pro se rõnes. Dñt enim, qđ in eo, qđ patit ab alio, est aliquid, quod realiter est inferius eo, per qđ agens agit: rõne cuius passum patit ab agẽte: cũ ergo angelus, vt dñt, patiat a seipso: qđ mouet a seipso: oportet i ipso angelo dare duas nãs: vnã, p quã agit: aliã, p qđ patit. Nec dici põt, qđ istæ duæ naturæ differãt solũ rõne. nã Philosophus in 3. de aĩa probat realẽ esse differentiam inter intellectũ agentẽ, & possibilẽ: ex eo, qđ vnũ se habet, vt agens: aliud, vt patiens. Si ergo angelus seipsum mouet: oportet, qđ in ipso angelo, & in natura eius sint hæ duæ naturæ, quarũ vna dicat actũ: alia potentiã. Quare si ipsa natura angeli est composita ex duabus naturis: oportet i bi esse materiã, & formã. Nec valeret, vt vř, si quis diceret, qđ in angelo est cõpositio ex essentia, & esse, quarum vnum se habet, vt actus, aliud, vt potẽtia. Nam ex hoc non vř, qđ possumus saluare Angelum mouere seipsum. nam angelus, vt agat, nõ solum requiritur, vt sit, & vt hẽat esse: sed ẽt, vt hẽat essentiam, & naturã. vtrunque requirit ad actionẽ angeli, & essentia, & eẽ. Poterimus ergo ex ista cõpositione saluare, qđ angelº agat. Si aut ex eodẽ cõpositione vellemus saluare, qđ angelus à se paeretur: tũcidẽ p idẽ, & r: spũ eiusdẽ eẽt agẽs, & patiens: vt idẽ angelus per eadẽ eẽntiã, & esse respectu sui ipĩus eẽt agens, & patiens. Cũ ergo hoc stare non possit præter cõpositionem illã ex essentia, & esso oportet ponere in angelo cõpositionẽ aliã ex materia, & forma: vt saluare possumus, qđ in seipsum agat. Adducuntur etiã difficultates aliæ ex parte potentiæ. vt quia potentialitas vř esse proprietas materiæ: qđ qđ est primo tale i aliquo gñe, est cã oĩum aliorũ, qđ sunt post, si materiæ per se, & primo cõpetit eẽ in potẽtia; qđ qđ erit p naturã materiæ: nõ ergo poterimus saluare potẽtialitatẽ in angelo, nisi per naturã materiæ, & nisi hẽat in se materiã. Tangunt insuper in hac materia plures difficultates ex parte potentialitatis: sed quia omnes habent eandẽ radicem, & difficultatem, ideo breuitatis gratia dimittantur.

Adductis auctõritatibus, & rõnibus, qđ i substantijs spiritalibus sit cõpositio ex forma, & materia; aĩ, quã soluamº auctõritates, & rõnes adductas; volumus oĩdere non esse possibile spũales substantias sic esse cõpositas. Adducemus. n. ad hæc quatuor vias. Prima sumet ex dĩa rerũ materialĩũ, secũda ex pfẽctione, & ex angelorũ nobilitate: tertia ex transmutatione, quam contingit esse in rebus materialibus: quarta ex opere, & actione, quam attribui mus substantijs separatis.

Prima via sic patet. dicemus. n. qđ possunt esse plura imaterialia: vt plures angeli, si sint immateriales: tamẽ si essent materiales nullo modo possent esse plures angeli, nec numero, nec spẽ, nec genere differentes: immo ex quo materiã ponimus in rebus corporalibus: si poneremus materiã in angelis, non posset esse angelus simul cum re corporali. & ex quo poneret esse aliquod corpus in

Aegid. super ij. Sent. R rerum

Agẽs & patiens diffõrunt. t. c. 17. 18. 19.

Angelus ex esse, & essentia compositus.

Angelos ex materia, & forma constare ipõssibile est.

Auicebron fons vitæ, sed potius mortis dicitur est.

Tex. c. 11.

Tex. c. 12. 14. 15. 16. & 7. Meta. 35. 19.

Boetij liber non authenticus.

Tomo 1.

To. 3. c. 3.

Cap. 6.

rerū natura, non posset esse in rerum natura aliquis Angelus. Dicemus. n. cū Com. in de substantia orbis, q̄ dimensiones nunquā separant à materia, & q̄ quātitas nunquā à materia separat, & q̄ origine saltē prius intelligitur materia esse quanta, q̄ suscipere substantiāle formā: non tñ dicimus, q̄ quātitas prius perficiat materiā, q̄ substantialis forma, nā licet forma substantialis adueniat materię quanta: tñ non est ab extra, sed educitur de ipsa essentia, & de ipsa potentia materię. pp qđ quantuncunq; materia existens quanta suscipiat formam; tñ, quia forma illa est de ipsa essētia materięeducta, poterit immediatius se hñe ad ipsam essentiā materię, q̄ hmōi quātitas, sub qua ponitur esse materia. Nec obstat, q̄ aia rōnalis dñ esse quodā mō ab extra, q̄a est a tali agente: vt a Deo, qui est intimior materię, quā materia sibi: pp qđ poterit hmōi forma pp intimitatē, quā hñt, tale agens ad essentiā materię immediatius vniri ipsi essentię materię, quā sit ei vnita quātitas, sub qua ponit esse materia. origine ergo, & si nō tpe, vel duratione, semp quātitas p̄intelligitur esse in materia ante, q̄ suscipiat aliquā formā substantialem, vel accidentālē: forma tñ substantialis recepta in materia sic quanta immediatius adharet essentię materię, q̄ quātitas: q̄a quolibet substantialis forma in materia, vel esteducta de essentia materię, vel est p se à tali agente producta, qui est intimior materię: non solū, q̄ quātitas, sub qua ponit esse materia: sed ēt, q̄ ipsa materia sibi. Qđ ergo quātitas pr̄intelligat esse in materia, hoc est in fieri, & vt formā suscipiat, sed forma iam suscepta, & in esse pfecto immediatius adharet essētię materię, quā quātitas. Vnde 1. de Gen. habetur, q̄ Hyle. i. materia, vel essentia materię, maxime est generationis subiectū. nunquā enim separatur materia a morpheis: semp intelligitur esse coniuncta suę quātitati: tñ Hyle dñ esse maxime generationis subiectum: q̄a ipsa essentia materię mō, quo diximus, immediate pficitur per substantialem formam, quę est generationis terminus.

Redeamus ergo ad ppositū, & dicamus, q̄ materia nunquā separatur à quātitate, & q̄ quātitas sp̄p̄intelligitur esse in materia, vt suscipiat substantiāle formā. q̄ si tñ daretur oppositū, vt q̄ materia absq; quātitate pręcedente posset suscipere formā, nunquā in materia esset nisi vna substantialis forma. nā, q̄ in materia possint esse plures substantiales formę, vel genere, vel specie, vel qualitercūque differētes; hoc est q̄a in alia, & alia parte materię recipitur alia, & alia substantialis forma. nō enim possent esse duo materialia qualitercūque differentia: nisi q̄a neutrū illorū materialiu constaret ex tota materia. Et si aliqd illorū materialiu cōstaret ex tota materia: tñ aliud, quod ponit esse materiale, nihil hñet de materia. Quate si sūt duo materialia, qualitercūq; ponantur distincta, oportet, q̄ in neutro sit tota materia: sed in quolibet sit aliqd de materia. hñbit ergo materia aliqd & aliqd, & per cōsequens hñbit partē, & partē. Sed hoc non potest habere nisi per quātitatē: cōsequens ergo est, q̄ nō possint esse plura materia-

lia, nisi ponamus materiam habere quātitatem. Sed dices: Plura materialia sunt: nec tñ pp talem pluralitatem oportet, in materia quātitatem ponere: sed erunt materialia plura, & quodlibet habebit materiā, & differet vna materia ab alia nō rōne quātitatis, sed ratione diuersitatis formarū, sub quibus esse ponitur hęc, & illa materia.

Sed hoc stare non pōt. nam secundū Aug. 12. Confes. Origine informis pręcedit formatū: qđ specialiter dicit pp ipsam materiam. Vnde ibidē dicit, q̄ prior est materies, q̄ quod ex ea sit: origine itaq; prius intelligitur esse materia, q̄ formam suscipiat. Vnde & in pluribus locis super Gen. ad litterā hanc sniam profert, q̄ sp̄ informis origine pręcedit formatū. Si ergo sunt duo materialia: origine prius intelligitur esse informis materia huius, & illius materialis, quā hęc, vel illa materia pficiatur per formā oportet ergo in ipsa materia sic informi intelligere aliquam diuersitatē, vt possit diuersas formas recipere. sed hoc non posset esse per essentiā: erit ergo per partialitatē materię prout hñt aliam, & aliam partē, in qua alia, & alia parte suscipietur alia, & alia forma. pr̄intelligitur ergo aliquid esse informis ante, q̄ suscipiat formā: sed nō pr̄intelligitur, q̄ illud informis hñt pfectionē, quā recipit à forma ante, quā suscipiat formā: sed ecōuerso: prius intelligitur in forme suscipere formā, q̄ habeat pfectionē, & esse, qđ hñt à forma. De necessitate ergo erit hic ordo, & si non tpe, saltē origine in susceptione oīum formarū materialiu. Nā materia intelligit esse qđ informis respectu oīum formarū tā substantialium, quā accidentalium, vt patet p Philosophū in 1. Meta. dicentē: q̄ In ipso fundamento nature i, in ipsa materia nihil est distinctū, neq; quātū, neque quale, neq; aliqd aliud. primo ergo materia pr̄intelligitur esse informis ad quātitatē, quā suscipiat quātitatem: sed non pr̄intelligitur hñe prius esse quātitatiuū, & extensum, quā suscipiat quātitatē, sed ecōuerso: suscipiendo quātitatē, p ipsam hñt esse quātitatiuū, & extensum: hñdo autem sic esse extensum p quātitatē: licet nō sit informis respectu quātitatis, tñ adhuc intelligitur informis respectu aliarū formarū, tñ quia istud informis, pp quātitatē iam intelligitur habere diuersitatē in partibus: poterit in diuersis partibus suscipere diuersas formas. De necessitate itaq; illud, qđ origine prius intelligitur esse in materia, est qđ dat extensionē, & partialitatē materię, vt possit materia sic habens partes in diuersis partibus suscipere diuersas formas.

Quod videns Commē. in de Substantia orbis: etiam ante substantialem formam posuit dimensiones indeterminatas pręcedere materiam, vt possit materia in diuersis suis partibus recipere diuersas formas, q̄ si tales dimensiones nō pręcederēt, & multo magis si nō pręcederēt, nec sequerentur, & nullo modo materia esset quanta, nullo modo esset possibile, nec intelligibile, quod possent esse plura materialia; qualitercūque aliter differentia ponerentur. Nam, vt diximus, semper informis origine pręcedit formatū, &

Hyle generationis subiectum. T.c. 23. 24.

Materia nūquam separatur à quātitate.

Ex Arist. lib. 1. cœli. 92. 93.

Tomus

T. co. 11. 7. Met.

Informis origine pręcedit formatum.

& semper præintelligitur esse informis materia prius, quam suscipiatur ibi forma: Quare, si sunt duo materialia, præintelligitur informis materia illius, & illius, ut possit suscipere illam, & illam formam. In ipsa itaque materia informi intelligitur diuersitas. quod non potest esse finem cunctarum: erit ergo secundum partialitatem tantum, quod esse non contingit, nisi per quantitatem: nullo ergo modo possunt poni plura materialia, nisi ponatur materia esse quanta. Dicemus enim differentiam esse inter esse, quod dat quantitatem materiæ: & esse, quod dat quæcunque alia forma. Nam in esse, quod dant alia formæ, est distinctio ab alio: sed non est distinctio in seipso: ut album aduenit materiæ, & dat ei aliquod esse, & facit distinctionem ab alio, ut ab esse nigro, sed non facit distinctionem in se ipso: ut in albo esse, secundum album esse: prout habet in materia esse, nulla erit distinctio: ut si hoc album esse differt ab illo albo esse in materia: hoc erit per accidens ratione quantitatis. ut quia in alia parte materiæ recipitur hoc album esse, & in alia illud album esse. nunquam enim album esse, vel esse cuiuscunque formæ alterius à quantitate, secundum quod huiusmodi facit diuersitatem in materia quantum ad suum esse, sed solum quantum ad aliud esse. Sola autem quantitas etiam per se loquendo facit diuersitatem in ipso suo esse, quod dat materiæ informi, quia dat ei esse extensum, & per consequens dat ei diuersitatem partium, propter quod in ipso suo esse, quod dat materiæ quantitatem, diuersitatem facit, quia diuersitate facta, possunt esse plura materialia, & in diuersis partibus materiæ possunt recipi diuersæ formæ, hac vero diuersitate non existente, omnis diuersitas rerum materialium tollitur. Est itaque cōe omni formæ: quod semper informi origine præcedit formatum. Sed hoc habet specialiter sola quantitas, quod non existente diuersitate in informi: facit diuersitatem in ipso. quia esse, quod dicitur quantitas, est quid extensum, & diuersitatem habens in partibus. Omnis autem alia diuersitas formarum materialium de necessitate præsupponit diuersitatem materiæ. Nam si debent plura materialia fieri, vel si dicuntur plures formæ induci in materia: quia origine informi præcedit formatum; oportet, quod in ipso informi præintelligatur diuersitas, ut possit suscipere diuersas formas. ipsum ergo informi, quantum est de se, habet unitatem: quia cum sit merè potentia, non habet per quid differat. Nihil autem aliud à quantitate adueniens informi, diuersificat illud informi, cui aduenit: sed solum, ipsum perficit. Quare si informi de se habet unitatem. & oportet, quod diuersificetur per aliud, quod aduenit sibi: & nulla forma alia à quantitate diuersificat illud in forme, cui aduenit: si debet esse diuersitas in informi: oportet, quod sit per quantitatem, & si tollatur quantitas, tollitur omnis diuersitas.

Sed intellectus hominis non quiescit. Dicit enim, quod distinctio est per formam. Et differt hoc materiale ab illo, & materia huius à materia illius: quia est ibi alia, & alia forma. propter quod

A ex quo ponimus distinctionem in formis, ut videtur: non est difficile in ipsa materia distinctionem saluare. Sed sic arguens, virtutem verborum præcedentium non percepit. Nam, ut diximus, ipsum informi de se est unum, & origine præcedit formam. cum ergo de se sit unum: non possunt ei aduenire plures formæ: quia in uno, & eodem informi plures formæ oppositionem habentes aduenire non possunt. Ipsi ergo informi cum de se præintelligatur unum (loquendo de prioritatem originis) oportet, quod primo ei adueniat una forma: quæremus de illa forma utrum diuersitatem faciat in informi, aut non: si non, in illo informi non poterunt recipi diuersæ formæ. Si autem diuersitatem facit in informi: in eo poterunt recipi plures formæ. Oportet itaque, ex quo informi ponitur unum, & quod unum informi non potest recipere nisi unam formam, ut possit esse diuersitas in informi, quod aliqua una forma adueniat informi, quæ secundum se in ipso informi diuersitatem efficiat. Et quia sola quantitas suum subiectum diuersificat: ceteræ autem formæ per se suum subiectum solum perficiunt: nullo tamen modo in ipso suo subiecto diuersitatem faciunt, nisi ponatur quantitas aduenire materiæ: non poterit materia diuersitatem habere, ut possit plures formas materiales recipere, ut plura materialia esse possint.

B His visis, dicamus, quod ex quo diuersificatio materialium præsupponit quantitatem, si ponantur angeli esse materiales: non poterunt esse plures qualitercunque formæ differant, vel numero, vel specie, vel genere, nisi ponantur angeli esse quanti, & figurabiles: quod est contra cōem animi conceptionem sapientum: quia, ut dicit Boetius in lib. de Hebdomadibus: Cōis cōceptio animi apud sapientes est: incorporalia in loco non esse: nec esse quanta: nec situalia. Et Dam. secundo libro c. 3. dicit angelos esse incircumscribibles, siue infigurabiles. Ipsi etiam, qui ponunt materiam in substantijs spiritualibus: dicunt materiam illam non esse quantitati cōiunctam. Non ergo intelligimus, quod materia præexistat formæ tempore, sed origine. intelligimus etiam, quod ipsum informi origine præcedens formam, cum de se non habeat diuersitatem: non poterit per se suscipere diuersas formas. Prima ergo diuersitas materiæ informis, non poterit esse per plures formas. quia pluralitas formarum materialium præsupponit diuersitatem ipsius rei informis, suscipientis eas: & origine præcedentis illas. sed nulla una forma potest facere diuersitatem in materia, nisi quantitas. consequens itaque est, quod non sint plura materialia, nisi quodlibet illorum sit quantum. non erunt ergo plura materialia non quanta, nec poterunt esse plura materialia non quanta: nec poterunt esse plura materialia, quorum unum sit quantum, aliud non quantum. Sed ut sit materialium pluralitas: oportet quodlibet talium esse quantum. Quare si in angelis est materia, cum ipsi sint non quanti, non poterunt esse plures angeli, quantumcunque eorum formæ differre ponantur. Rursus non solum non erunt plures angeli, sed etiam impossibile erit, esse

Angeli non sunt quāti.

* Idē fere in fine Prologi. ubi lege contradi. & solutio. nem.

aliquem Angelum, quia ut dictum est, non possunt esse plura materialia, nisi ponatur quodlibet esse quantum: Non autem possunt talia esse plura, si ponatur unum quantum, & aliud non quantum: vel si ponatur quodlibet non quantum. Quare si non esset nisi unum materiale: ut puta unus Angelus, si nihil aliud esset materiale in uniuerso, nec corpus, nec aliquid aliud, forte ratio proposita huic positioni non esset omnino contraria, sed ex quo aliquid aliud ponitur esse materiale, & non possunt esse plura materialia, nisi quodlibet illorum sit quantum, impossibile erit esse aliquem Angelum, nisi ponatur esse quantum, & habere extensionem. Sed forte adhuc intellectus hominis non quiescit. Diceret, n. aliquis forte, quod materia quae est in Angelis: est alterius rationis, quam materia corporis: propter quod si esset haec materia, & illa absoluta ab omni forma, adhuc esset, per quid differrent. diuersitas ergo in illo informi, vel in illa materia, quam habet Angelus, non est ex quantitate, sed dicitur esse ex ipsa essentia materiae, & quia existere informi diuerso, & materia diuersa poterit recipere diuersas formas: cum talis diuersitas non sit per quantitatem, poterit esse Angelus, & corpus, & uterque erit materialis: non tamen propter hoc ponetur Angelus esse quantum. Dicemus ergo, quod sic loquentes, recedunt a re, quae est materia, sed solum nomen materiae tenere nituntur. Nam hoc est materia, quod est pura potentia, quod est ita prope nihil, quod magis prope esse non potest. propter quod in ipsa materia secundum se diuersitatem dare: ut infra plenius declarabitur: cum disputabitur de unitate materiae: est dicere oppositum in adiecto: tamen & si concederet, quod materia Angeli, sic differat a materia corporis, quaereremus, utrum materia unius Angeli sic differat a materia alterius: quod est absoluta ab omni forma adhuc differret. ponetur ergo ista absurditas, quod quot erunt Angeli, tot erunt materiae per essentiam differentes. Differret ergo angelus ab angelo, sicut angelus a corpore. impossibile est, n. esse duas materias sic essentialiter differentes, cum nomine materiae intelligamus puram potentiam. Et multo magis apparet esse impossibile, si ponantur plures tales materiae, quarum quaelibet sit spiritualis: quia si quaelibet est spiritualis materia: licet non sit intelligibile materia esse spiritualis: sed oportet materiam esse quantum, nisi æquiuocetur in materia. Nam cum nomina sint ad placitum, posset vocari materia ipsa natura Angeli: secundum quem modum loquitur Auctor de causis dicens: intelligentia habet suum Hyleachin. i. suum materiale, vocat ipsam essentiam intelligentiam quod materiale, eo quod habeat potentialitatem quandam. Colligamus ergo inconuenientiam, quam concluduntur cum hac ratione, & dicamus quod si ponatur materia in Angelis, nisi ponerentur Angeli esse quantum, & figurabiles, & circumscriptibiles: ex quo ponitur aliquid aliud materiale, ut corpus, non posset esse aliquis Angelus. Quod si tamen concederet, quod materia spiritualium, & materialium differret per essentiam: non posset esse nisi unus Angelus, hoc concessio: quantum sit valde inconueniens loquendo de re de materia, quod possit per essentiam esse distincta. Sed si ulterius concederetur illa omnino absurditas: quod est in ipsa materia, quam spiritualis vocant: esset distinctio per essentiam: ut si illae materiae Angelo-

Dist. 12. q. 3.
art. 4.

Angeli si
essent ma-
teriales, in-
conuenientia
sequeretur.

Arum essent separata ab omni forma, adhuc essentia liter differret, ut saltem illo modo saluari posset pluralitas Angelorum; non essent, nec esse possent duo Angeli eiusdem speciei, nec eiusdem generis: sed quot essent Angeli, tot essent genera Angelorum: quod nunquam fuit ab aliquo positum, & est absurdum ponere. Nam quod una materia per essentiam differat ab alia, & quod secundum aliam, & aliam rationem sit apta nata suscipere formam, quaecunque talia sint: eiusdem generis esse non possunt, ut quia materia istorum inferiorum suscipit formam priuationi annexam, & mediante priuatione. Nam quia materia est priuata forma: ideo formam appetit, & naturaliter in formam tendit: Materia vero caeli quia suscipit formam, non priuationi annexam: consequens est, quod celum, & ista inferiora differunt genere. Si ergo sola diuersa ratio recipiendi formam, & sola diuersificatio in annexo materiae, ut in ipsa priuatione, facit diuersitatem in genere; si posset esse diuersitas in ipsa essentia materiae: huiusmodi diuersitas hanc diuersitatem includeret: quia ex quo essentialiter essent diuersae materiae: non possent secundum eandem rationem recipere formas, & maiorem diuersitatem facerent, ex quo simul cum diuersa ratione recipiendi formam ipsae materiae essentialiter essent diuersae. Quare duo quicumque Angeli non solum genere, sed et plus quam genere differre oporteret, ex quo enim actus actiuorum sunt in patiente, & dispositio, ex quo ponuntur materiae essentialiter diuersae: oporteret tales esse formas, quales requireretur illae materiae. Et quia illae materiae requirerent diuersitatem generis: si esset possibile eos esse, oporteret quoscunque duos Angelos genere esse diuersos: Differre enim forma est differre specie. Nam idem est forma, & species, materia ergo, ut materia est, nunquam faciet diuersitatem in specie: sed vel faciet quantum est de se diuersitatem in numero; si ex sola quantitate materiae habeat esse talis diuersitas, vel faciet diuersitatem in genere, si non ex sola quantitate materiae, sed ex alia ratione recipiendi formam, & multo magis si ex diuersitate essentiali materiae, inter ipsa materialia esset diuersitas, multa ergo absurda sequuntur, si in Angelis ponitur esse materia.

C Secunda via ad hoc idem sumitur ex perfectione Angelorum, siue ex eorum nobilitate. Nam secundum Augustinum 12. Confess. Angelus est prope Deum, materia informis est prope nihil. Unde ait: Duo quidem fecisti, unum prope te, scilicet Angelicam naturam: alterum prope nihil, scilicet materiam informem: Unum, quo superior tu es, id est angelum, siue angelorum genus, quo solus Deus est superior: Alterum, quo nihil inferius est, id est materiam: quae ita tenet locum infimum, ut nihil inferius sit. Non enim possumus descendere infra materiam, nisi statim tendamus in nihil. Et idem in eodem libro, loquens de materia dicit: Tanto a te longius, quanto dissimilius. Dicamus ergo, quod perfectio, & nobilitas rerum, quantum ad praesens spectat, ex tribus potest colligi: secundum quod res ad tria possunt comparari, videlicet ad Deum, quod est omne

Duae mate-
riae priu-
realiter d-
ferentes e-
non possu-

Differre
forma et
differre sp-
cie. idem
infra. q. 2
art. 1. in re
sol. dub. 2.

Tomor.

Nobilitas,
& ignobili-
tas unde su-
mantur.

omne esse: ad nihil, in quo est nullum esse, & ad seipsas, sicut quod habet superius, vel inferius esse. Res ergo est nobilis, vel quia est propinquior, similior Deo, vel quia remotior a nihilo, vel quia in ordine rerum habet esse superius, & excellens. Sic e contrario res erit ignobilis, & imperfecta, vel quia est multum remota, vel multum dissimilis à Deo, vel quia est multum propinqua ipsi nihilo: vel tertio, quia in ordine rerum habet esse infimum, & depressum. Propter omnia prædicta tria: est natura angelorum nobilis, & perfecta, e contrario propter tria opposita, natura materiæ est ignobilis, & imperfecta. Quod satis innuit Aug. in præfatis verbis, si consideretur mens eius. Dicemus ergo, quod natura Angeli non est forma recepta in materia: quia omne, quod recipitur in aliquo, recipitur secundum modum rei recipientis: Si enim esset angelus forma in materia: secundum considerationem posset esse prope Deum: sed secundum esse, quod haberet, & secundum quod haberet esse in effectu: quia haberet esse materiale: non haberet illud esse nobile, & perfectum: videlicet, quod esset prope Deum, & quod in ordine creaturarum haberet esse Deo valde simile, sicut materia valde dissimile. Quare ut saluemus dictum Aug. de nobilitate Angeli, dicamus ipsum esse quid immateriale.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex transmutatione, quæ contingit esse in rebus materialibus. Dicemus enim, quod aliter materia comparatur ad Deum, & aliter ad alia agentia. Nam alia agentia non attingunt immediate ipsam essentiam materiæ, sed attingunt eam, mediante quantitate, & mediante forma, sub qua existit: ideo dicit Commen. in 8. Physi. quod si esset materia absoluta ab omni forma, non posset esse subiecta transmutationi, & mori, & nihil ex ea fieri posset. quod veritatem habet de eo, quod sit per alia agentia à Deo. Nam cum cætera alia agentia agant per transmutationem, & motum, & non immediate attingant ipsam essentiam materiæ, quia non potest subijci transmutationi naturali, nisi quod est quid diuisibile: Si materia esset absoluta ab omni forma: tum quia non esset quid quantum, & quid extensum, ut posset esse naturali transmutationi subiecta: tum etiam quia agens naturale per suam actionem non posset ipsam attingere: nihil ex ea fieri posset per hominem agens. Hinc est etiam, quod naturale agens non solum ex ipsa essentia materiæ secundum se nihil posset facere: sed et corpora materialia conuenientia in ipsa nuda essentia materiæ, non posset ad inuicem transmutare: ut non posset natura facere ex cælo elementum: nec ex elemento celum. conuenit enim celum cum elementis quantum ad nudam essentiam materiæ, ut patebit, cum disputabimus de operibus sex dierum, & cum quod fiet de materia cæli. Si. n. materia hæc, & illa esset absoluta ab omni forma: non haberet per quod una differret ab alia: cum quilibet sit potentia pura. Non potest itaque agens naturale transmutare hoc corpus in illud, quia principium in generatione rerum naturalium est ipsa priuatio, ut declarari habet in 1. Physi. per quod increpatur ibi Plato: quia priuationem despexit. Vtrum autem priuatio sit principium per se:

vel principium, sine quo non: nihil ad propositum: Nam qualitercunque sit principium: postquam sine priuatione non contingit fieri transmutationem naturaliter in rebus naturalibus: consequens est, quod agens naturale non immediate attingat eam, sed mediante priuatione: ut possit ex ea aliquid facere. Quod ergo est sic materiale: quod non habet in sua materia priuationem annexam: nec est corruptibile, nec generabile per agens naturale. Et quia materia cæli licet sit eadem per essentiam cum materia istorum inferiorum: quia omnino est inconueniens ponere duas potentias omnino puras essentialiter differentes: sicut & inconueniens esset ponere duos actus puros essentialiter distinctos. Attamen quia priuatio est annexa formæ contrariæ: cum formæ cæli nihil sit contrarium: materia cæli non habet priuationem annexam. Agens itaque naturale quantum ad generationem, & corruptionem non habet potentiam super celum, ut quod possit de aliqua parte cæli aliquid aliud facere, vel quod possit ex aliquo alio corpore aliquam partem cæli generare, sed agens diuinum, quia immediate attingit essentiam cuiuslibet rei: ex ipsa essentia materiæ posset aliquid facere: & posset in hominem essentiam quacunque formam materiale inducere: siue illa essentia esset omnino nuda, siue esset coniuncta formæ non contrariæ, & non habenti priuationem annexam.

Posito ergo, quod omnium corporum sit una materia: quod ponendum est, ut infra declarabitur: quia ubicunque est proprie materia: oportet, quod sit eadem per essentiam: poterit virtute diuina quodlibet corpus in quodlibet corpus mutari, sic, & si animæ haberent materiam proprie sumptam: esset eadem per essentiam in animabus, vel in angelis, & in ipsis corporibus, quod & concedunt ponentes materiam in substantiis spiritualibus. quod si non concederent: non esset ibi aliquid, quod esset potentia pura: quia, ut sæpe sæpius diximus: in potentia pura non potest esse distinctio. Non enim negamus quin in angelis sit aliqua potentia: horremus tamen ibi ponere, quod ibi sit potentia pura: quod est proprium ipsi materiæ: quia si ibi esset aliquid tale, esset idem per essentiam cum materia istorum inferiorum. Posset ergo fieri saltem virtute diuina non solum ex quolibet corpore quodlibet corpus: sed etiam ex quolibet corpore quælibet spiritualis substantia, & conuerso. quod est contra August. 7. super Gen. ad litteram dicentem: Omne quippe corpus in omne corpus mutari posse credibile est: quodlibet autem corpus mutari posse in animam: credere absurdissimum est. Nec est differentia in hoc secundum ipsum, quantum ad hoc inter quantum corpus, & alia corpora, Unde ait: Quidam putauerunt quantum quoddam esse corpus, vnde est anima. Et subdit: Si tamen corpus sit, & si hoc dicitur esse corpus: quod & nos. i. naturam quæ habet, longitudine, latitudine, altitudine, spacium loci occupantem: neque hoc est anima, neque inde facta esse anima credenda est. Et idem in eodem libro dicit, quod cum anima non sit corporea, & quicquid ex mundi corporeis elementis sit, corporeum sit: nec de elementis mundi: nec de puro ignis cælestis elemento anima facta dicitur.

Aegid. super ij. Sent. R 3 Et

Com. 4. 10.

T. c. 46. 11.

Tomo 1.